

ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿಕಾರರು:

ಶಬ್ದಪಾರಮಾರ್ಗಮಶಕ್ಯಂ

ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಧುನಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಒಂದು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಯೂ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಘಟನೆ. ಕನ್ನಡ-ಕನ್ನಡಿಗ-ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹರವು ವಿಸ್ತಾರವಾದದ್ದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಆಶಯ ಮತ್ತು ಗುರಿ ಇತರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ ಹಾಗೂ ಪ್ರಗತಿಪರ. ಕನ್ನಡದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುವ ಕಾಯಕವನ್ನು ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಅದು ನೋಂಪಿಯಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕತ್ವದ 'ವಿಕಾಸ' ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಮಹತ್ತರ ಆಶಯವಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಮೂಲತಃ ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನದ, ಕಾಲ, ದೇಶ, ಜೀವನ ತತ್ವದ ಪರವಾಗಿರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಒಂದು ವಾಗ್ವಾದದ ಭೂಮಿಕೆ ಎಂದು ನಾವು ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಬದುಕಿನ ಚಿಂತನೆಯ ಭಾಗವೆಂದೇ ಅದನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ವಿವರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ : ದೇಸಿ ಬೇರುಗಳ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನದ ಮುಖ್ಯ ಭಿತ್ತಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಬಹುತ್ವದ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಸಮಾಜಮುಖಿ ಚಿಂತನೆಗಳ ವ್ಯಾಪಕ ಅಧ್ಯಯನ ಬದುಕಿನ ಸಂಕೀರ್ಣ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಇದು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ. ನಾವು ಇದನ್ನು ಎಲ್ಲ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಮೂಲಕ ಉಳಿಸಿ, ಬೆಳೆಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆಗ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ವಿಶ್ವಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕನ್ನಡದ್ದೇ ಮಾದರಿ'ಯ ಶೋಧ ಇಂದಿನ ಮತ್ತು ಬರುವ ದಿನಗಳ ತೀವ್ರ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಭಾಗವಾಗಿರುವ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನವು ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೊಸ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ಜೋಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ವಿದೇಶಿ ಮತ್ತು ದೇಶಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ವಿದ್ವತ್ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೊಸಬೆಳೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗದೆ, ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗುತ್ತಿರುವ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತನ್ನ ಗತಿಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದು ಗಮನಿಸತಕ್ಕ ಅಂಶ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳು ಆಧುನೀಕರಣದ ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಕಾಲಿಕಗೊಳ್ಳುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮಾಹಿತಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ಜಗತ್ತಿನ ಜ್ಞಾನಪ್ರವಾಹವೇ ನಮ್ಮ ಅಂಗೈಯೊಳಗೆ ಚುಳುಕಾಗುವ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಚಹರೆ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಚಲನಶೀಲತೆಯನ್ನು ಶೋಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಭಾಷಾ ಆಧುನೀಕರಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಣದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ, ಭಾಷಾನೀತಿ, ಭಾಷಾ ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆಗ ಅಧ್ಯಯನದ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಬಳಕೆಯ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮೆದುರು ನುಗ್ಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಜಾಗತೀಕರಣಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿರೋಧವಾಗಿ ನಮ್ಮ ದೇಶೀಯ ಜ್ಞಾನಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮರುಶೋಧಿಸಿ ಆ ಮೂಲಕ ಕುಸಿಯುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಬಲಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಛಂದಸ್ಸು, ಚರಿತ್ರೆ, ಕೃಷಿ, ವೈದ್ಯ, ಪರಿಸರ ಮುಂತಾದ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೊಸ ಆಲೋಚನೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವೇ 'ಜ್ಞಾನ' ಎಂದು ರೂಪಿಸಿರುವ ಇಂದಿನ ಆಲೋಚನೆಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಈ ಜ್ಞಾನಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ದೇಶಿ ಪರಂಪರೆಯ ಜ್ಞಾನದ ಹುಡುಕಾಟ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಸೂತ್ರಗಳ ಹಾಗೂ ಆಕರ ಪರಿಕರಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದ ನೆಲೆ ತುಂಬ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಕಳೆದ ಹದಿನಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಈ

ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಹಲವು ಯೋಜನೆಗಳ ಮೂಲಕ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ, ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಇದೊಂದು ಚಲನಶೀಲ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ. ಸಮಕಾಲೀನ ಭಾಷಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುತ್ತ ಕನ್ನಡ ನಾಡುನುಡಿಯನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಶೋಧಿಸುತ್ತ, ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಅಂದರೆ : ಕನ್ನಡದ ಅರಿವಿನ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣವೇ ವರ್ತಮಾನದ ಹೊಸ ಬೆಳವಣಿಗೆ. ಇದು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಜೀವಧಾತುವಾಗಿದೆ.

ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಶಂಕರ ಬೈಚಬಾಳ ಅವರಿಗೆ ಅಭಿನಂದನೆಗಳು. ಬೈಚಬಾಳ ಅವರು ಈ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಹೊರತರುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಡಾ. ಮಂಜುನಾಥ ಬೇವಿನಕಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಸಹಾಯಕ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಸುಜ್ಞಾನ ಮೂರ್ತಿ ಅವರಿಗೆ ಆಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಡಾ. ಎ. ಮುರಿಗೆಪ್ಪ

ಕುಲಪತಿ

ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿಕಾರರು (೧)

ಲಾವಣಿಯ ಪ್ರಾಚೀನತೆ

ಗೊಂದಲಿಗರ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಹೋಗಿ "ಗುಂಭೀಶಂ" ರವರು 'ಗೊಂದಣಿ' ಮತ್ತು ಲಾವಣಿ ಶಬ್ದಗಳು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಶಬ್ದಸಾರಂ', 'ಕವಿಕಂಠಹಾರ', 'ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವ್ಯ', 'ಕರ್ನಾಟಕ ನಿಘಂಟು', 'ಚತುರಾಸ ನಿಘಂಟು', 'ಕರ್ನಾಟಕ ಶಬ್ದಮಂಜರಿ'ಗಳಲ್ಲಿ 'ಲಾವಣಿ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ. ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ 'ಅಭಿನವ ಪಂಪ'ನು ಈ ಶಬ್ದವನ್ನು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಗೋಷ್ಠಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗುಂಭೀಶಂ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಮರಾಠಿಯ ಭೂತ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲದ ಜೊತೆಗೆ 'ಲಾವಣಿ' ಬಂದಿದೆ ಎಂದರೆ ಲಾವಣಿಗಳು ಆಗ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿದ್ದವು ಎಂದು ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. 'ನಾವು ನಾಗೇಶಿ ವಳೀಚೆ- ನಾವು ನಾಗೇಶಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರು ಎಂದು ಅಭಿಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅವರು ಹೇಳುವುದಾದಲ್ಲಿ ಇದರ ಮೂಲ ಪುರುಷ ನಾಗೇಶಿ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದು. ಇದರ ಆಧಾರದಿಂದ ಈಗ ಲಾವಣಿಯ ಇತಿಹಾಸ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರ ಕಾಲ ೧೨೬೯ ಅಂದರೆ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನ. ಈ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಲಾವಣಿ ಆಗಿರಲೇಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಅತೀಸ್ಪಷ್ಟ ದಾಖಲೆಗಳು ಮರಾಠಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಭಾರತ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಂಡಳಿ ಪುಣೆಯ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಲಾವಣಿಯೊಂದು ದೊರೆತಿದೆ. ಅದರ ಫೈಲ್ ನಂ. ೫೦-೨೧೧(೫). ಇದರಲ್ಲಿ 'ಮನ್ಮಥ ಲಿಂಗ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಲಾವಣಿ ಲಭ್ಯವಾಗಿದೆ. 'ಲಾವಣಿಹಾಸ' ಕರಡಾಬೌಭವಾನಿವರೀ ಲಾವಣಿ (ಕರಡದಲ್ಲಿಯ ದೇವರ ಮೇಲಿನ ಲಾವಣಿ)ಯನ್ನು ದಿವಂಗತ ಗಂಗಾಧರ ಅಷ್ಟಾಚಾರ್ಯ ಅವರು ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ 'ಜ್ಞಾನಪ್ರಸಾರ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಶೋಧನಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಲಾವಣಿ ಶಬ್ದದ ಇತಿಹಾಸ ಹದಿನಾರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಗೊಂಡಿತು. 'ಪರಮರಹಸ್ಯ ಗ್ರಂಥ'ವನ್ನು ಸಹ ಈ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಯೂ ಲಾವಣಿಯ ಪದಪ್ರಯೋಗವಾಗಿದೆ.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಅಂಬಾಭವಾನಿಯ ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ಹಾಗೂ ತುಳಜಾಪುರ ಪ್ರದೇಶಗಳು 'ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಗೋದಾವರಿ' ಯವರೆಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಆಳರಸರ ಬಲಾಬಲತೆಯಿಂದ, ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತಗಳಾದ ನಂತರ ಅವು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು. ಸವದತ್ತಿ ಎಲ್ಲಮ್ಮ, ತಾಳಿಕೋಟಿ ಅಂಬಾಬಾಯಿ, ವಿಜಾಪುರದ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಸನ್ನತಿ ಗ್ರಾಮದ ಚಂದ್ರಕಲಾ ಪರಮೇಶ್ವರಿ ಮುಂತಾದ ದೇವರುಗಳ ಉಪಾಸಕರು ಮರಾಠಿಯವರಾದರೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಉಳಿದರು. ಇಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ, ಕನ್ನಡ ಎರಡೂ ಭಾಷಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಸಮ್ಮಿಲನಗೊಂಡವು. ಹೀಗಾಗಿ ಮರಾಠಿಯ ಶೃಂಗಾರ ಗೀತೆಗಳು ಅಂದರೆ ಕನ್ನಡದ ಲಾವಣಿಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ

ಹೊಂದಿವೆ. ಎಂದು ಈ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮರಾಠಿಯ ವೀರರಸ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು 'ಪೋವಾಡಾ' ಎಂದೂ ಶೃಂಗಾರರಸ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಪದಗಳನ್ನು 'ಲಾವಣಿ' ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದನ್ನು ಡಾ. ಬಿ.ಬಿ. ಹೆಂಡಿಯವರು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೧೮೨೦ರ ಉತ್ತರ ಪೇಶ್ವೆಯವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಾವಣಿ ಹಾಡುಗಾರರಿಗಾಗಿಯೇ ಅವರ ದರ್ಬಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ಒಂದು ಇರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಆಸ್ಥಾನ ಲಾವಣಿಕಾರರು ಪೇಶ್ವೆಯವರನ್ನು ಶೃಂಗಾರ ಲಾವಣಿ ಹಾಡಿ ಋಷಿ ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಪೇಶ್ವೆಯವರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹಣಕೊಟ್ಟು ಲಾವಣಿಕಾರರನ್ನು ವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈ ವೃತ್ತಿ ಲಾವಣಿಕಾರರು ಆಳರಸರ ದುರಾಡಳಿತ, ಸಿಂಹಾಸನದ ಹಿಂದಿನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡದ ರಾಜಮನೆತನಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ದರ್ಬಾರಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಹೀಗೆ ಲಾವಣಿಕಾರರು ಇದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಮಿತಿಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಇಲ್ಲ. "ಹೃದಯಾಲಾ ಚಟಕಾ ಲಾವಣೇ ಲೇ ಲಾವಣೇ" (ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಚುರುಕು ಮುಟ್ಟಿಸುವ ಹಾಡು) 'ಶೇತಾತ ಲಾವಣಿ ಕರತಾನಾ ಮಟಲೇ ಜಾತೇ ತೇ ಲಾವಣಿ ಗೀತ' (ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಹೇಳುವ ಪದ್ಯ). ಹೀಗೆಂದು ಎಂ.ವೈ. ಧೊಂಡಿ ಅವರು ತಮ್ಮ "ಮರಾಠಿ ಲಾವಣ್ಯ" ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದಿ ಲಾವಣಿಗಳಿಗೂ ಮರಾಠಿಯ ಲಾವಣಿಗಳೇ ಮೂಲವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ 'ಮರಹಟೇಗಾನಾ' (ಮರಹಟೇಬಾಜಿ) ಎಂದು ಅಕ್ಷರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (೧೫೫೬-೧೬೦೫) ಇವುಗಳನ್ನು ಹಾಡುವವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಇದ್ದುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಲಾವಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬಹಳ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ನಿಖರ ದಾಖಲೆಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಲಿವೆ. ಕಿತ್ತೂರಿನ ಬಂಡಾಯದ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಲಾವಣಿಗಳು ದಕ್ಕುತ್ತಿವೆ. ಬಂಗಾಳದ ಡಾಕಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಹಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸಿದಂತೆ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಆಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಮಧುರಚೆನ್ನರು ೨೨.೧೧.೧೯೨೫ರಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಕಿತ್ತೂರಿನ ಲಾವಣಿಗಳು ನಮಗೆ ದಕ್ಕಬೇಕಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಲಾವಣಿ, ಲಾವಣಿಗ ಎಂಬ ಪದಗಳು ನಮ್ಮ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಕುಮಾರ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ನಾಗಚಂದ್ರನ 'ಛಂದೋಂಬುಧಿ'ಯಲ್ಲಿ ಲಾವಣಿಯ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಪದ್ಯ ಸಿಕ್ಕಿದೆ.

ಸುಟ್ಟಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ತುರಾಕಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆ ತಿಳಿಯದೋ ಜಾಹೀ ರಾ /
ಒಂದು ಸಾವಿರ ಒಂಬೈನೂರಾ ವರ್ಷಗಳ ಮ್ಯಾಲ ಚಿಲ್ಲರಾ /

ಈ ಪದ್ಯದ ಸಾಲುಗಳಿಂದ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಒಂಬೈನೂರಾ ವರ್ಷಗಳ ಮ್ಯಾಲ ಹಿಂದೆಯೆ ಹುಟ್ಟಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಿನ ಚರ್ಚೆ ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಗುರ್ತಿಸಬಹುದೇನೋ? ಲಾವಣಿಕಾರರು ಶಿಷ್ಟಕವಿಗಳಂತೆ ತಮ್ಮ ಕೃತಿರಚನೆಯಾದ ಕಾಲವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಕ್ಕ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ನಾವು ಸೋತಿದ್ದೇವೆ. ೧೯೧೫ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಮಂಡಳಿಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ವಿಜಾಪುರದ ಫ.ಗು.ಹಳಕಟ್ಟಿಯವರು ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಒಂದು ಲಾವಣಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕಳಿಸಿದ್ದರೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ೧೯೧೯ರಲ್ಲಿ ಹಣಮಂತಗೌಡರು ಎಂಬುವವರು "ಹೈದ್ರಾಬಾದಿನ ಲಾವಣಿಪದ" ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಪುಟಗಳ ಲಾವಣಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆಂದು ಮಧುರಚೆನ್ನರು ತಮ್ಮ "ಹಳೆಯ ಹಾಡು" ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೨೩ರಲ್ಲಿ ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ೯ನೇಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಪಿ.ಧೋಲಾ ಸಾಹೇಬರು 'ಲಾವಣಿಯ ಲಾವಣ್ಯ' ಎಂಬ ನಿಬಂಧವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಪಡಿಸಿದ್ದೂ ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ 'ಹಳೆಯ ಹಾಡು' ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಮಧುರಚೆನ್ನರು ಒಂದು ಲಾವಣಿಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಮಾತಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾವು ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಒಟ್ಟು ಸಾಹಿತ್ಯ ಗುರುತಿಸಲು ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದಂತಾಗಿದೆ.

ಶಿಷ್ಟ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜೀವಂತವಾಗಲು ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೇರಿನಿಂದ ನೀರು ಕುದಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮುತ್ತಜ್ಜನೆಂತು ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೆ ಪೋಜ್ಯನೋ ಅಂತೆಯೇ ಶಿಷ್ಟಪದಕ್ಕೇ ಜಾನಪದ ಆರಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಿಷ್ಟ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಾಡುಗೊಂಡು ಪಾಚಿ ಬೆಳೆದು, ಬಗ್ಗಡಗೊಂಡು

ನಾರುವಂತಾದಾಗ, ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಹಿನಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಹರಿದು ಪಾಚಿ, ಕೊಳಕುಗಳನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿ ನೂತನ ಜೀವನವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದುಂಟು. (ದೇ.ಜವರೇಗೌಡ, ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ-೯೧)

ಹಲಸಂಗಿ ಗ್ರಾಮ

ಪ್ರಸ್ತುತ ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದುದು ಹಲಸಂಗಿ ಮತ್ತು ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿಕಾರರು. ಈ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಹಲಸಂಗಿ ಬಗ್ಗೆ ೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ಮಧುರಚೆನ್ನರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. “ಯಾದದಾಸ್ತ ದಿಲ್ಲೇ ಬದಶ್ಯಾನ ಹುಕುಂ ಆಯಿತಲ್ಲಾ ದಕ್ಷಿಣಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸ್ವಧಾ ಜಾತಿಯಿಂದ ಕಿಲ್ಲೇಕಟ್ಟಿ ಸರಂಜಾಮ ಅಂದ್ರೆ ಲಕ್ಕಂ ಇಡಲಿಕ್ಕೆ ಜಾಗ ಮಾಡಬೇಕು. ಸದರಿ ಹುಕುಮದ ಮೇಲಿಂದ ಸುಲತಾನ ಬಾದಶಾಹಾ ಇತನು ಬಾಜೀಜ್ಯಹಾನ್ ಸರದಾರಗ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಈತನು ಈ ಸರಹದ್ದಿಗೆ ಬಂದು ಹಲಸಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗಿ ಅಂಬುವಾಕಿ ಕುರುಬರಾಕಿ ಕುರೀಹಟ್ಟೇ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಇದ್ದಳು. ಸದರೀ ಹಟ್ಟೇ ಬದಲಿ ಒಂದು ವಸ್ತೀ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸರದಾರನು ಹೇಳಿದನು. ಅವನು ಹಲಸಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಸಂನ್ ೮೦೦ ಫಸಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಿಲ್ಲೇ ಕಟ್ಟಿ ಇದೋದು ಮಾಡಿದನು. ಕಿಲ್ಲೇ ಕಟ್ಟಿದ ಜಾಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗಿ ಅಂಬುವಾ ಕುರುಬರಾಕಿ ಹಟ್ಟೇಹಾಕಿಕೊಂಡು ಇದ್ದಳು. ಅದರ ದಶಿಯಿಂದ ಅಕೀ ಹೆಸರಲೆ ಹಲ್ಲಂಗ ಅಂತ ಹೆಸರು ಇಟ್ಟನು. ಮತ್ತು ಅದರಿ ದಿವಸದಿಂದ ಹಿಡಿದೂ ಹಲಸಂಗಿ ಅಂತ ಕಾಗದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರಿತಾರೆ” ಹೀಗೆ ಹಲಸಂಗಿ ಎಂದು ಹೆಸರು ಈ ಊರಿಗೆ ಬಂದಿದೆ.

ಹಲಸಂಗಿ ಒಂದು ಕೊಂಪೆಹಳ್ಳಿ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ನವಿಲುಗಳು ಕುಣಿಯುವುದನ್ನು ಕಂಡವರು ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕದ ದಶದಿಕ್ಕಿನ ವಿಚಾರವಂತರು. ಮಧುರಚೆನ್ನರು ಇರುವಷ್ಟು ಕಾಲ ಹಲಸಂಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಚಾರವಂತರಿಗೆ ಒಂದು ಯಾತ್ರಾಸ್ಥಳದಂತಾಗಿತ್ತು. (ದ.ಬಾ.ಕುಲಕರ್ಣಿ - ಸೀಮಾಪುರುಷರು). ನಿಸರ್ಗದತ್ತ ಶಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಹಳ್ಳಿ, ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಹಳ್ಳದ ನೀರಿನ ಜುಳುಜುಳು ನಿನಾದ, ನವಿಲುಗಳ ಕೇಕೆ, ಹಲಸಂಗಿ ಊರಿನ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳವಿದೆ. ಅದರ ಬಯಲಲ್ಲೇ ಬೇವಿನ ಮರದ ತೋಪಿದೆ. ಸಂಜೆ ನೂರಾರು ನವಿಲುಗಳು ಬಂದು ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಒಮ್ಮೆ ನಾನು ಆ ಊರಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಬಾನಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮುಗಿಲು ಕವಿದಿತ್ತು. ಆ ನವಿಲುಗಳ ಹುಚ್ಚು ಕುಣಿತವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ ನೋಟವನ್ನಂತೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮುಗ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತ್ತು. ಅದೇ ನೆನಪಿನಿಂದ ಒಂದು ದಿನ “ಮೇಘ ಮಯೂರ” ಎಂಬ ನೃತ್ಯ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಕೆಲವೇ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅದೊಂದು (ಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ-ಮಧುರ ಚೆನ್ನರ ಸ್ಮೃತಿ). ಹೀಗೆ ಹಲಸಂಗಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ನಾಡಿನ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧರು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿ ಹಲಸಂಗಿ

ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಯವರ ಕೇಂದ್ರಿತ ಮೈಸೂರು, ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಅವರ ಕೇಂದ್ರಿತ ಮಂಗಳೂರು, ಬೇಂದ್ರೆ ಗೋಕಾಕರ ಕೇಂದ್ರಿತ ಧಾರವಾಡಗಳನ್ನು ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯದ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ನೆಲೆಗಳು ಎಂದು ಗುರ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಧಾರವಾಡ ಕೇಂದ್ರದ ಜೊತೆಗೆ ಹಲಸಂಗಿಯನ್ನು ಸಮೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ (ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ: ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು) “ಹಾಗೆ ನೋಡಿದಲ್ಲಿ ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಕೇಂದ್ರಿತ ಹಲಸಂಗಿಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.” ೧೯೬೦ರಲ್ಲಿ “ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಸ್ಮೃತಿಗಳು” ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಯ್ಯಪುರಾಣಿಕರು ಗುರುತಿಸುವವರೆಗೂ ಹಲಸಂಗಿಯನ್ನು ಧಾರವಾಡದ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನವೋದಯದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಹಲಸಂಗಿಯನ್ನು ನಾವು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕಿದೆ. ಡಾ. ಪ್ರಕಾಶಖಾಡೆ ಅವರು “ನವೋದಯದ ಕಾವ್ಯದ ಮೇಲೆ ಜಾನಪದದ ಪ್ರಭಾವ” ಎಂಬ ತಮ್ಮ ಪಿ.ಎಚ್.ಡಿ. ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಬಹಳ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಸೀಳಿದ್ದಾರೆ, ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ನೋಡಿದ್ದಾರೆ. ಹೊಸದಾಗಿ ಇತಿಹಾಸ ಮುರಿದು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿಗೆ ಮಧುರಚೆನ್ನರೇ ಹಿರಿಯಣ್ಣ. ಈ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ, ಪಟೇಲ ಧೂಲಾ ಸಾಹೇಬ, ಕಾಪಸೆ ರೇವಪ, ಓಲೇಕಾರ ಮಾದಣ್ಣ, ರೇವಣ ಸಿದ್ಧಪ್ಪ ಮಧಬಾವಿ, ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪ ಸರಸಂಬಿ, ವಿಜಾಪುರದ ಬಸಣ್ಣ ಅಕ್ಕಿ, ಪದ್ಮರಾಜ

ಹುನಗುಂದ, ಮಸಬಿನಾಳದ ತಿಪ್ಪಣ್ಣ ಗುದ್ದಿ, ಚಡಚಣದ ಗುರುಪಾದವ್ವ ಜೇದಂಕಲಗಿ, ಆಗರಖೇಡದ ಅಣ್ಣಾರಾವ್ ಪಾಟೀಲ, ಮರಗೂರ ಕಮಾಲ, ಸಂಖದ ಬಸಯ್ಯ ಮುಂತಾದವರು ಸೇರಿದ್ದರು. ೧೯೨೨ರಲ್ಲಿ ಶಾರದಾ ವಾಚನಾಲಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಸುಮಾರು ೧೨೦೦ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇರುವ ಪುಟ್ಟ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ೫೯೦ರಷ್ಟು ಇದ್ದ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷದೊಳಗಾಗಿ ೧೨೫೯ಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿ ಓದುಗರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದು ಆಗಿನ ಕಾಲದ ದಾಖಲೆಯೇ ಸರಿ. ಈ ಎಲ್ಲ ಸಾಧನೆ ನೋಡಿದರೆ ಹಲಸಂಗಿಯನ್ನು ಎಂದೋ ಸಾಹಿತ್ಯಕವಾಗಿ ಒಂದು ಗಟ್ಟಿ ನೆಲೆಯಾಗಿ ಗುರ್ತಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದು ತಡವಾಗಿ ಆಗಿವೆ.

ಈ ಕೇಂದ್ರದ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿಗೆ ಮೊದಲ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದದ್ದೆ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅದರಲ್ಲೂ ಲಾವಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಕೃಷಿಕರ ನೆಲೆವೀಡಾದ ಹಲಸಂಗಿ ಲಾವಣಿಕಾರ ಸಂಗಣ್ಣನ ಹಾಡುಗಳಿಂದ ಧುಮಿಧುಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ತರುಣ ಮನಸ್ಸುಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಆ ಊರಿನ ನವಿಲುಗಳು ಸಂಗಣ್ಣನ ಲಾವಣಿ ಕೇಳಿ ಗರಿಗೆದರಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಮಧುರಚೆನ್ನರು ಅವರ ಗೆಳೆಯರು ಆಗ ಹದಿಹರೆಯದ ತರುಣರೆ. ಹುಟ್ಟು ಪ್ರತಿಭಾವಂತರಾದ ಮಧುರಚೆನ್ನರು ತಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಗುರಾಯಪ್ಪನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಖಾಜಾಭಾಯಿಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದವರು. ಅವರ ಲಾವಣಿಗೆ ಮಾರುಹೋಗಿದ್ದವರು. ಇಲ್ಲಯ ಇತರ ಪ್ರಮುಖ ಲಾವಣಿಕಾರರಾದ ಸಿದ್ದು ಶಿವಲಿಂಗ, ಸಂಖದ ಬಸಯ್ಯ, ರಾಮಚಂದ್ರ ಓಲೇಕಾರ ಮುಂತಾದವರ ಲಾವಣಿಗಳು ಅಂದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ನಾಲಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಉಲಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯ ಅದೇ ತಾನೇ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವ ಯತ್ನದಲ್ಲಿತ್ತು. ಇಂಥ ಪ್ರಮುಖ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹಲಸಂಗಿ ಗೆಳೆಯರು ಲಾವಣಿಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಆ ಕಾಲದ ಲಾವಣಿ ಕವಿಗಳ ಆಕರ್ಷಣೆಗೆ ರಾಜಮಾರ್ಗ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರು. ಗರತಿಯ ಹಾಡು (೧೯೩೧), ಜೀವನ ಸಂಗೀತ (೧೯೩೩), 'ಮಲ್ಲಿಗೆ ದಂಡೆ' (೧೯೩೫) ಮೌಲಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದರ ಮುಖಾಂತರ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಜಾನಪದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದರು.

ಸಂಗು-ರಾಯಪ್ಪ

'ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂದಾಗ ಧಟ್ಟನೆ ನೆನಪಾಗುವ ಹೆಸರು ಖಾಜಾಭಾಯಿ ಎಂದು. ಆದರೆ...! ಖಾಜಾಭಾಯಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಗುರುವಿರಬೇಕಲ್ಲ, ಆದರೆ ಸಂಗುರಾಯಪ್ಪ ಗುರುದ್ವಯರು. ಈ ಸಂಗು ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ರಾಯಪ್ಪ ಕೋಳಿ (ತಳವಾರ) ಇಬ್ಬರನ್ನು ಒಬ್ಬರೆ ಎಂದು ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಗುರ್ತಿಸಿದ್ದೆ ಹೆಚ್ಚು. ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಡಿಪಾಯ ಹಾಕಿದವರು ಸಂಗು ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ರಾಯಪ್ಪ ಕೋಳಿ (ತಳವಾರ) ಇವರಿಬ್ಬರು ಇಂದಿನ ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇಂಡಿ ತಾಲೂಕಿನ ಹಲಸಂಗಿಯವರು.

೧೮೨೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಅಂದರೆ ಇಂಗ್ಲೀಷಿ ಸರ್ಕಾರದವರು (ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ) ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು (ಮೆ. ಕಲ್ಲೇಕೈರ ಸಾಹೇಬ ಬಹಾದ್ದೂರ ಸೋಲಾಪುರ ಜಾವಕಂ ಸಂ ೮೮೦, ೨೪.೯.೧೮೪೨).[1] ಇವರಿಬ್ಬರು. ಇಲ್ಲಿ ಲಾವಣಿ ರಚಿಸಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂಗು ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ ಬರೆದ 'ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿ' ಲಾವಣಿಯೇ ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಮೊದಲ ಲಾವಣಿ ಹಾಡು. ಸಂಗಣ್ಣಿಗೆ ಜತೆಯಾಗಿ ಏರುಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಾವಣಿ ಹಾಡಿದವನೆಂದರೆ ರಾಯಪ್ಪ. ಸಂಗು ಬರೆದ ಇತರ ಲಾವಣಿಗಳಾಗಲಿ ರಾಯಪ್ಪ ಹೇಳಿದನೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಹಾಡಾಗಲಿ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಲಭ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ವಿಲಾಸಿ ಪುರುಷರಾದ ಪೇಶ್ವೆಯ ಕಾಲದೊಳಗೆ ಕೆಲವು ಲಾವಣಿಕಾರರು ಆಳರಸರ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿ ಹಾಡುವುದು, ಶೃಂಗಾರ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಪೇಶ್ವೆಯರ ಮನ ತಣಿಸಿ ಹಣ ಗಳಿಸುವುದು ಕೆಲವರ ವೃತ್ತಿಯಾಗಿತ್ತು.[2] ಅರಸರ ನ್ಯೂನತೆಗಳನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಹಿಂದಿನ ಕೆಟ್ಟ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹಾಡಲು ಅವರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂಗು-ರಾಯಪ್ಪ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯ ಕಹಿ-ಸಿಹಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡಿ ಜನರ ಹೃದಯ ಗೆದ್ದಿದ್ದರು. ಆಳರಸರ ಅರಮನೆ ಆವರಣ, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದ ಈ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ, ಗಿಡದ ಕೆಳಗೆ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಹಾಡಿ ಜನರ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ತಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇವರಿವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕು. ತಮ್ಮ ವಿದ್ವತ್ತಿನಿಂದ ಪದಗಳ ಪೋಣಿಸಿ ಲಾವಣಿ ರಚಿಸಿ ಗ್ರಾಮದ ಹಬ್ಬ- ಹರಿದಿನ, ಜಾತ್ರೆ- ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸಂಗೂನ ಹಿರಿಯರ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ಬಂಧುಗಳ ಮನೆಗೆಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ಪುಣೆಗಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಮರಾಠಿ ಹಾಡನ್ನು ಕೇಳಿದ ಆತ ಅದೇ ಗುಂಗಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಲಾವಣಿ ರಚಿಸಲು ತೊಡಗಿದ. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಲಾವಣಿ ಹಾಡತೊಡಗಿದ. ಒಂದೆರಡು ಪಲ್ಲವಿ ರಚಿಸಿ ಕವಿಯಾಗಿಬಿಟ್ಟ. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಯಪ್ಪ ಅವನಿಗೆ ಜೊತೆಗಾರನಾದ. ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ತಳವಾರ ರಾಯಪ್ಪನನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು 'ಸಂಗೂರಾಯಪ್ಪ' ಎಂಬ ಜಂಟಿ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಹಾಡು ರಚಿಸಿ ಹಾಡತೊಡಗಿದರು.[3]

ಸಿಗವೊಲ್ಲ ಶ್ರೀ ಹರಿ || ಎಲ್ಲಿ ಕುಂತ ಮರ ಏರಿ ||
ಮಾಡತಾನ ಮಸ್ಕರಿ || ನೀಲ ವರ್ಣ ನಿರ್ಗುಣಿ ||

ಹೀಗೆ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಹೆಣೆದು ಆ ಕಾಲದ ಜನರನ್ನು ಜಾನಪದ ಲಾವಣಿಗಳ ಮೋಡಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗು ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ, ತಾನು ರಚಿಸಿದ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಮೊದಮೊದಲು ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಹಲಸಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಡಿ ಜನಾನುರಾಗಿಯಾದ. ಅವನಿಗೆ ಧ್ವನಿ ಸೋತಾಗ ಏರುಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಡಲು ರಾಯಪ್ಪ ಸೇರಿಕೊಂಡ. ಸಂಗೂರಾಯಪ್ಪ ಜೊತೆಯಾಗಿ ಹಾಡುವ ಇವರ ಹೊಸನಮೂನೆಯ ಈ ಹಾಡುಗಳ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಹಲಸಂಗಿಯ ಜನರನ್ನು ದಂಗುಬಡಿಸಿತು. ಇವರ ಮಾತು ಪ್ರಚಾರಗಳು ದೂರದ ಊರುಗಳಿಗೂ ಮುಟ್ಟಿದವು.

ಮರಾಠಿ ಲಾವಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗಮನಿಸಿದಾಗ 'ನಾವು ನಾಗೇಶಿ ವಳೀಚೆ' ನಾವು ನಾಗೇಶಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಬ್ದಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ೧೯೬೯ ಆ ಕಡೆ ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರ ಕಾಲ. ಹದಿಮೂರನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಅದರ ಇತಿಹಾಸ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಂಡಳಿ ಪುಣೆಯ ಹಸ್ತಲಿಖಿತದಲ್ಲಿ 'ಲಾವಣಿ' ಯ ಒಂದು ಪ್ರತಿ ದೊರೆತಿದೆ. ಪೈಲ್ ನಂ. ೫೦-೧೧೧(೫)[4] ಇದರಲ್ಲಿ ಮನ್ಮಥ ಶಿವಲಿಂಗ ಲಾವಣಿ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. 'ಲಾವಣಿ ಹಾಸ' 'ಕರಡಾಜೌ ಭವಾನಿವರೀ ವಾವಣಿ' ಅಂದರೆ ಕರಡದಲ್ಲಿಯ ದೇವರ ಮೇಲಿನ ಲಾವಣಿ ಇದೆ ಎಂದು ದಿವಂಗತ ಲೇಖಕ ಗಂಗಾಧರ ಅಷ್ಟಾಚಾರ್ಯ ಅವರು "ಮರಾಠಾವಾಡಚ ಸಂತಭೂಮಿವರ ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಥ ಶಿವಯೋಗೀಚೆ ಅಸಲೇ ಅಡಳ್ ಸ್ಕಾನ್"ವನ್ನು ಶೈವ ಪತ್ರಿಕೆಯಾದ ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ "ಜ್ಞಾನಪ್ರಸಾರ"ದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿ ಲಾವಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಹಲಸಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸೊಲ್ಲಾಪುರ, ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ನಗರಗಳೇ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಮರಾಠಿ ಪ್ರಭಾವ ಅವರ ಲಾವಣಿ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತರ್ಕಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸಂಗೂ ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಪಂಚಮಸಾಲಿ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನಾಗಿದ್ದು, ಅವರ ಮನೆ ಓದುಗಳಿ ಮನೆತನವಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಮೋಡಿಲಿಪಿ ಬರೆಯುವವನಾಗಿದ್ದು ಮರಾಠಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಮಾತನಾಡಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದ. ರಾಯಪ್ಪ ತಳವಾರನಾಗಿದ್ದು ಅನಕ್ಷರಸ್ತನಾಗಿದ್ದ. ಸಂಗೂನ ಮುತ್ತಾತ ಮತ್ತು ರಾಯಪ್ಪನ ಮುತ್ತಾತರಿಂದಲೂ ಈ ಎರಡೂ ಮನೆಗಳು ಆಯಾ ಕೊಡುವ ಮತ್ತು ಆಯಾ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಸಂಗೂನ ಹಾಡಿಗೆ ರಾಯಪ್ಪ ಧ್ವನಿಯಾಗಿದ್ದ.[5] ರಾಯಪ್ಪನ ಲಾವಣಿ ಹಾಡುವ ಆಸಕ್ತಿಗೆ ಸಂಗೂ ಮನಸೋತು, ಅವನೊಬ್ಬ ಕಡಿಮೆ ಜಾತಿಯವನೆಂದು ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವನನ್ನು ಗೆಳೆಯನಂತೆ ಕಾಣತೊಡಗಿದ. ಲಾವಣಿ "ಕಟ್ಟುವಿಗೆ ಲಾವಣಿ ಹಾಡುವಿಕೆ" ಇಬ್ಬರನ್ನು ಜಾತಿ ಮೀರಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಬೆಸೆಯಿತು.

ಹೀಗೆ ಸಂಗೂ-ರಾಯಪ್ಪ ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರಾಗಿ ಕವಿಗಳಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ, ವಸ್ತಾದರಾಗಿ ಕಲಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಗಾಯಕರಾಗಿ ಹಾಡಿದ್ದಾರೆ, ಬಹುಶೃತರಾಗಿ ಇತರರಿಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಲಾವಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ 'ಖಾಜಾಭಾಯಿ' ಎನ್ನುವಂಥ ರತ್ನವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ 'ಹಲಸಂಗಿಯ ಲಾವಣಿ' ಎಂಬ ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿ ಅದರ ಮೂಲ ಪುರುಷರಾಗಿದ್ದಾರೆ.[6] ಅವರ "ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿ" ಲಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿ

೧ನೇ ಚೌಕ

ಶ್ರೀಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರು | ಅಷ್ಟನಾಯಕಿಣೆರು |
ಬಾಲಗರುಡರು ಹುಡುಕತಾರ ಕೃಷ್ಣನ |
ಸಾವಿತ್ರಿ ಸತ್ಯಭಾಮೆ ಕೂಡಿ ಹುಡುಕತಾರ
ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿ ದಿನಾ ||
ಆದಿನಾರಾಯಣ ನರಹರಿ | ಅನಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ |
ಮುಕುಂದ ಮುರಹರಿ | ಗೋವಿಂದ ಗಿರಿಧಾರಿ |
ವಾಮನ ಲಂಬೋದರಿ ವಸುದೇವ ದೇವಕಿನಂದನ |
ಯಶೋಧಾ ಕೇಳತಾಳ ಕಂಡಿರೇನ | ಗೋಪಾಲ ಬಾಲಪಾಲನ ||
ಮಾಯಾರೂಪದವ ತ್ರಿಲೋಕ ಸಂಚಾರಿ | ಪೀತಾಂಬರಧಾರಿ |
ಸಿಗವೊಲ್ಲ ಶ್ರೀಹರಿ | ಎಲ್ಲಿ ಕುಂತ ಮರ ಏರಿ |
ಮಾಡತಾನ ಮಸ್ಕರಿ | ನೀಲ ವರ್ಣ ನಿರ್ಗುಣ ||
ಗೋಗ್ರಾಣದೊಳಗೆ ಇರುವಂಥ ಗೋವಿಂದ ಅನಿಸಿದ ಗೋವರ್ಧನ |
(ಇಳುವು) ಮತ್ಸ್ಯ ಕೂರ್ಮ ವರಾಹ ವಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಪಾತಾಳ ಮೆಟ್ಟಿದ ಕೇಶವಾ |
ನರಸಿಂಹ ಪರಶುರಾಮ ರಾಮನಾಮ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ನಿಂದು ಮಾಧವಾ |
ಪಾಂಡವರ ಪ್ರತಿಯ ಪಾಲ ಮಾಡಿದಂಥ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ದೇವಾ ಭಾರ್ಗವಾ |
ಭವ್ಯನ್ನಕೋಟಿ ಯಾದವರ ಮನಿಯ ಕುಲದೀಪ ಸ್ವಾಮಿ ಆದವ ||
(ಏರು) ಸ್ವಾಮೀ ಗುಣ ವರ್ಣಿಸುತ ಹೊಂಟಾಳ ರಾಧಾರಾಣಿ |
ಅವಡಿ ಅಂಬಿ ಪದ್ಮಿಣಿ | ಭೀಮಿ ರಾಮಿ ನಾಗಿಣಿ |
ಚೋಳಿ ನೂಳಿ ಚಿಂಚಿಣಿ | ಭೈರಾಳಿಶಂಕಿಣಿ
ಮಧುರ ಮೈನಿ ಹಸ್ತಿನೀ |
ನಾಗಕನ್ಯೆ ದೇವಕನ್ಯೆ ನೋಡೂನ ನೀರಾಟ |
ಸ್ತ್ರೀಯರ ಚೆಲ್ಲಾಟ | ಕೃಷ್ಣ ತಂದ ಸಂಕಟ |
ಕಂಡಿರೇನ ಅವನ ಮುಕುಟ | ಕಿರೀಟ ಕುಂಡಲ ಕುಂದನ ||
ಯಮುನಾದ ಹೊಳಿಯ ದಂಡಿಲಿ ಬಂದು, ನೆರದಾರ ಅಷ್ಟಮಿ ದಿನ ||

ಸಿದ್ದು - ಶಿವಲಿಂಗ

ಸಂಗು-ರಾಯಪ್ಪ ಹಾಡಲು ಹಲಸಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಡಪ್ಪು ಹಿಡಿದು ನಿಂತರೆ ಅವರ ಹಾಡಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಪ್ರತಿ ಹಾಡು ಕಟ್ಟಲು ಆಗಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತಿಬ್ಬರು ಕವಿಗಳು ಸಿದ್ದರಾಗೆ ಇದ್ದರು. ಅವರ ಹೆಸರು "ಸಿದ್ದು-ಶಿವಲಿಂಗ" ಇವರೂ ಕೂಡಾ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಹಲಸಂಗಿಯ ಲಾವಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದವರಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಊರಿನ ಪೂರ್ವ ಸುಕೃತವೇನೋ, ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ವಾದಿ-ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳು ಇಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಜತ್ತಿನ ಗೆಳೆಯರಾದ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸಖಿ-ಖ್ಯಾಲಿ ರಚಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ನಿಪುಣರಿದ್ದರು. ಸಿದ್ದು ದನಗಾಯಿ, ಅನಕ್ಷರಸ್ತ, ಕುಡುಬಕ್ಕಲಿಗ ಜಾತಿಯವನಾಗಿದ್ದ. ಶಿವಲಿಂಗನೂ ಸಹ ಅಕ್ಷರ ಬಾರದವನಿದ್ದರೂ ಅವನ ನೆನಪಿನ ಶಕ್ತಿ ಅಗಾಧವಾಗಿತ್ತು. ಶಬ್ದಗಳ ಜೋಡನೆಯನ್ನು ಬಹಳ ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ.

ಶ್ರೀನಾನಿಧಪ ಪಧನಿಸ ಸರಿಗಮ ನಾರಿನಿನ ಗತ್ತ ||

ನಮ್ಮ ಕಂಡು ಹೋಗಬ್ಯಾಡ ಚದರಿ | ಓಡಿದಂಗ ಬೆದರಿ ಕಾರ್ಕುಣವಿ ಎತ್ತ ||

ಉಭಯ ಪಂಗಡದವರು ಗ್ರಾಮದ ಆಲದ ಗಿಡದ ಕೆಳಗೆ ಹಾಡಲು ನಿಂತರೆ, ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ರೈತರು ಸುಗ್ಗಿಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ, ಬಿತ್ತಿದ ಹೊಲರಾಶಿ ಮಾಡದ ಉದಾಹರಣೆಗಳುಂಟು.

ಸಾಮಾಜಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪದಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ದಿನಾಲು ಕಂಡುಂಟ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಹಾಡಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಕಲೆಗಾರಿಕೆ ಸಿದ್ಧ ಮತ್ತು ಶಿವಲಿಂಗರಿಗಿತ್ತು. “ಗಿಡ್ಡಪೋರಿ ಮಡ್ಡ ಹರಿ ಮಕ್ಕರ್, ಕಣ್ಣ ತಿರುವಿ ಚಕ್ಕರ್, ನಿಂತು ನಿ ನಕ್ಕರ್ ಉಳ್ಳತಾವ ಮುತ್ತ...” ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಅವರ ಶಬ್ದ ಚಮತ್ಕಾರಿಕೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಸಿದ್ಧ-ಶಿವಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಸಂಗೂರಾಯಪ್ಪ ಎದುರು ಬದರಾಗಿ ಲಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಿಕ ಜಗಳ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಹಲಸಂಗಿಯ ಲಾವಣಿ ಹಾಡುಗಳು ಚಕಮಕಿ ಕಲ್ಲಿನಂತೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿವೆ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇವರ ಜೀವನ ಎಂದಿನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ದಾಖಲೆಗಳು ಸಿಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇವರು ಬದುಕಿದ ಕಾಲ ಸುಮಾರು ೧೮೨೦ ರಿಂದ ೧೯೦೦ ಇರಬಹುದು. ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರಮವಹಿಸದೆ ನಿಪುಣ ಹಾಡುಗಾರನಾದ ಶಿವಲಿಂಗನ ಲಾವಣಿಗಳು ಆ ಕಾಲದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲಾವಣಿಕಾರರ ಮತ್ತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಗಮನ ಸೆಳೆದದ್ದು ಮೆಚ್ಚಬೇಕಾದ ಮಾತಾಗಿದೆ. ಹಾಡುಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ತರುಣ ಪೀಳಿಗೆಯವರನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳಿಸಲು ಶ್ರಮಪಟ್ಟರು. ಸಿದ್ಧ-ಶಿವಲಿಂಗ ಎಂಬುದು ಅವರ ಶಿಷ್ಯ ಬಳಗವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ, ಕಂಠಪಾಠ ಮಾಡಿಸುವುದು, ಡಪ್ಪು ಬಾರಿಸುವುದು, ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುವುದು ಸುತ್ತಲ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಹಾಡುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಈತ ಬಹಳ ಶ್ರಮಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆಂದು ಇವರ ಶಿಷ್ಯ ರಾಮು ರಗಚಿಯ ಶಾಂತೇಶ ರಗಚಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ಎರಡು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲಾವಣಿಗಳಾದ ‘ಗಿಡ್ಡ ಪೋರಿ’, ‘ಭೀಷ್ಮಪರ್ವ’ದಲ್ಲಿಯ ಇವರ ಹಾಡಿನ ಸೊಗಸುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಓದಿಯೇ ಆನಂದಿಸಬೇಕು. ‘ಏನು ಮುಂಗಾರಿ ಮಳೆಹಂಗ ಸಿಡಲ್ ಬಿದ್ದಿತು ಖಡಲ್’, ‘ನಿನ್ನ ಎದಿಮ್ಯಾಲ ಕುಚಗಳ ನಗರಿ, ನಿಂತಾವ ನಿಗರಿ’ ಕಂಡ ಕಂಡಲ್ಲಿ ತರಬಲೆ ಸಂದ್ಯಾಗ, ಮಾನಕಳದಿ ಮಂದ್ಯಾಗ’, ‘ಭೀಮಸೇನಂದು ಇತ್ತು ಒಳ ಧಸಕ, ತುಳದಾನ ಕಚಕ’ ಹೀಗೆ ಶಬ್ದಗಳ ಮೋಡಿಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಅವರ ಗಿಡ್ಡಪೋರಿ ಲಾವಣಿಯ ತುಂಬಾ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಸಿದ್ಧ-ಶಿವಲಿಂಗ ಬರೆದದ್ದು ಅದೆಷ್ಟೋ ಲಾವಣಿಗಳು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಓದಲು ಸಕ್ಕಿದ್ದು ‘ಜೀವನ ಸಂಗೀತ’ದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತ್ರ.

ಕಿರೀಟ ತುಟಿ ಕಚ್ಚಿ ಧನನನ

ಧನುಷ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದ / ಹಿಡಿದ ತಾ ಹಿಡಿದ ||

ಅಗಳಾ ಡಿಸಿಕೋರಿ ಘಣಣಣ

ಚಾಪಿನ ಗಂಟೆ ಬಣ್ಣದ / ಬಡಿದ ತಾ ಬಡಿದ ||

ಅಂದ ಎರಡು ಕೈಲೆ ಸಣಣಣ[7]

ಇಂತಹ ಪದಗಳ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ‘ಭೀಷ್ಮಪರ್ವ’ದಲ್ಲಿಯ ಅವರ ಲಯ, ಗತ್ತುಗಾರಿಕೆ ಎಂತವರನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ನಾಗೇಶಿ ಪರಂಪರೆಯ ಸಿದ್ಧ-ಶಿವಲಿಂಗರ ಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ದಕ್ಕದೇ ಹೋದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಲಾವಣಿಕಾರ ‘ರಾಮು-ರಾಯಪ್ಪ’.[8] ಈ ರಾಮು-ರಾಯಪ್ಪ ಮತ್ತು ತೇರದಾಳ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿಕಾರ ಸಂಗ್ರಹದ ಚತುರ ತುಕಾರಾಂ (೧೭೮೦) ಲಾವಣಿಕಾರನ ಶಿಷ್ಯರಾದ ರಾಮು-ರಾಯಣ್ಣ ನನಗೆ ಇಬ್ಬರು ಗೊಂದಲ ಹಿಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಗಮೇಶ ಬಿರಾದಾರ ಅವರ ‘ಚಾಪಹಾಕತೀವ ಡಪ್ಪಿನ ಮ್ಯಾಲ’ದಲ್ಲಿ ಅವರು ‘ರಾಮು-ರಾಯಣ್ಣ’[9] ಹೆಸರಿನ ಲಾವಣಿಕಾರರನ್ನು ಗುರ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿಕಾರರ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆಯಲು ನಾನು ಹಲಸಂಗಿಗೆ ಹೋದಾಗ, ರಾಮು-ರಾಯಣ್ಣರ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ‘ರಾಮು-

ರಾಯಪ್ಪ' ಹಲಸಂಗಿಯವರು ಸಿದ್ದು-ಶಿವಲಿಂಗರ ಶಿಷ್ಯರು. ಅವರ ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರು ರಾಮು ರಗಟಿ, ರಾಯಪ್ಪ ಗೌಂಡಿ ಇವರಿಬ್ಬರು ಸೇರಿ[10] ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ದು-ಶಿವಲಿಂಗರ ಪರಂಪರೆ ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಸ್ವತಃ ಹಾಡು ಬರೆದಿದ್ದರು. ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಡಿನ ದಪ್ಪರ್‌ನಾ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಅದು ಈಗ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಕಳೆದುಹೋಗಿದೆ ಎಂದು ಅಮೋಗಿ ತೀರ್ಥಪ್ಪ ಕಟ್ಟಿಮನಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಗೌಂಡಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾಯಪ್ಪ ಲಾವಣಿಯ ಹಾಡು ಹೇಳುತ್ತ ತನ್ನ ಬದುಕಿಗೆ ಆಸರೆಯಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇದನ್ನೆ ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಇಂಡಿ, ಸಾಲೊಟಗಿ, ಲಚ್ಯಾಣ, ಹೊರ್ಲೆ, ಮಸಬಿನಾಳ, ನಂದಾಳ, ಬಾಗೇವಾಡಿ ಮುಂತಾದ ನಾಡಿನ ಹಲವಾರು ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮು-ರಾಯಪ್ಪ ಲಾವಣಿ ಹಾಡಿ ಆ ಊರಿಂದ ಭಕ್ಷಿಸು ತಂದಿದ್ದನ್ನು ಅಮೋಗಿ ತೀರ್ಥಪ್ಪ ಕಟ್ಟಿಮನಿ ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.[11] ಇವರು ಸುಮಾರು ೧೮೭೫ ರಿಂದ ೧೯೪೫ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬದಿಕಿತ್ತೆರೆಂದು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ.

ರಾಮು-ರಾಯಪ್ಪ ಹಾಡಲು ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಮೇಲುಗೈಯಾಗಿಯೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಸೋಲೆಂಬುದೇ ಅವನಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಲಮೇಲದ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಹಾಡಲು ಹೋದಾಗ ಸೋತಿದ್ದ. ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಸೋತ ಗುಂಗಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಹಾಡುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದಾಗ, 'ನೀನು ಪುನಃ ಹಾಡು ರಚಿಸಿ ಹೊಸ ಖ್ಯಾಲಿ ಮಾಡು, ನಾವು ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಜೋಳಕಾಳು ಕೊಡುವೆವು' ಎಂದು ಇತರರು ಹೇಳಿ ಅವನನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದರು. ಜರದರುಂಬಾಲ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ತಂದಿದ್ದ ಎಂದು ಅವರನ್ನು ತಾನು ಸಣ್ಣವನಿದ್ದಾಗ ಹತ್ತಿರದಿಂದ ನೋಡಿದ ಈಗ ೭೫ ವರ್ಷದ ಭೀಮಣ್ಣ ತಳವಾರ ಹೇಳುತ್ತಾ, ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.[12]

ರಾಮು-ರಾಯಪ್ಪ ರಚಿಸಿದ ಹಾಡುಗಳು ಈಗ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಎಲ್ಲೂ ಸಿಗದಿದ್ದರೂ, ಹಾಡು ರಚಿಸುವುದನ್ನು ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಇವರು ಹಾಡು ಕಲಿಯುವವರಿಗೆ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಜನರು ಇವರನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಊರುಗಳಿಗೆ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಹಾಡು ಕಂಠಪಾಠ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಕ್ಷದ ನಿಷ್ಠೆಗಿಂತ ಸ್ವರ್ಧಾತ್ಮಕತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅವಕಾಶ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಎರಡು ಕಾಲ ಭೂಮಿಮ್ಯಾಲ ಊರಿ ನಡಿದು ಮುಂದಕ /
 ಎಪರಾಟಿ ನಾಲ್ಕು ಕಾಲ ಮ್ಯಾಕ ಸಂವತಕ ||
 ಅದರ ಬೆನ್ನ ಇರುವುದು ತಿಳಿನೋಡ ನೆಲಕ /
 ಸುಳ್ಳಂದ್ರ ತೋರಿಸಿನಿ ಆಗು ನಿ ಮದಲ ಸೇವಕ ||[13]

ಇಂತಹ ಹಲವು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಲಸಂಗಿ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಲಾವಣಿ ಪ್ರಿಯರ, ನಾಲಿಗೆ ಮೇಲೆ ಕೆಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸಿದ್ದು-ಶಿವಲಿಂಗರ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಲಾವಣಿ 'ಭೀಷ್ಮಪರ್ವ'[14] ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

- [1] ಹಲಸಂಗಿಯ ಹಿಂದಿನ ಇತಿಹಾಸ, ಮಧುರಚೆನ್ನರು.
- [2] ಗೊಂಧಳಿ ಮತ್ತು ಲಾವಣಿ ಸಂಬಂಧ, ಗುಂಭೀರಂ.
- [3] ಭೀಮಣ್ಣ ರಾಯಪ್ಪ ತಳವಾರ ೮೦ ವರ್ಷ, ರಾಯಪ್ಪನ ವಂಶಸ್ಥ ಹೇಳಿದ್ದು.
- [4] ಗೊಂಧಳಿ ಮತ್ತು ಲಾವಣಿ ಸಂಬಂಧ, ಗುಂಭೀರಂ.
- [5] ಹಲಸಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ವಂಶಸ್ಥರು ಲಿಂಗಾಯತರು (ಪಂಚಮಸಾಲಿ ಜನಾಂಗದವರು)
- [6] ಜೀವನ ಸಂಗೀತ, ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ, ಪಿ.ಧೋಲಾ ಸಾಹೇಬ.
- [7] ಜೀವನ ಸಂಗೀತ, ಸಂ. ಸಿಂಪಿಲಿಂಗಣ್ಣ, ಪಿ.ಧೋಲಾ ಸಾಹೇಬ.
- [8] ಭೀಮಣ್ಣ ಲಾಯಪ್ಪ ಗುಮ್ಮಟದ. ೭೫ ವರ್ಷ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದು.
- [9] ಚಾಪ ಹಾಕತೀವ ಡಪ್ಪಿನ ಮ್ಯಾಲ, ಡಾ.ಸಂಗಮೇಶ ಬಿರಾದಾರ
- [10] ಭೀಮಣ್ಣ ರಾ.ಗುಮ್ಮಟದ ಸದ್ಯ ಗೀ ಗೀ ಪದಗಾರ ಹೇಳಿದ್ದು.

[11] ಸದ್ಯ, ಭಜನೆ, ಗೀ ಗೀ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುವವ.

[12] ಭೀಮಣ್ಣ ಲಾ ಗುಮ್ಮಟದ ಗೀ ಗೀ ಹಾಡುಗಾರ ೭೫ ವರ್ಷ

[13] ಯಲ್ಲಪ್ಪ ಕಟ್ಟೇಮನಿ, ಹಲಸಂಗಿ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದು, ನನ್ನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿದೆ.

[14] ಜೀವನ ಸಂಗೀತದಿಂದ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿಕಾರರು (೨)

ಭೀಷ್ಮಪರ್ವ

೧ನೇ ಚೌಕ

ಜನಮೇಜಯನ ಮುಂದ ವೈಶಂಪಾಯನ ಕತಿ

ಅರಸ ಕೇಳಿ ತೂಗಿದ್ದ ತಲಿ |

ಯುದ್ಧಾಗಿ ಹೋಯ್ದು ದ್ವಾಪಾರದಲಿ |

ಆ ಬೀಷ್ಮ ಲಡಾಯಿ ಮಾಡಿದ್ದ ಕಲಿ |

ಪಾಂಡು ಪ್ರತಾಪದೊಳಗಾದ ಕೌತುಕಾ

ಎಷ್ಟೆಂತ ನಾ ವರ್ಣಿಸಲಿ | ಒಂದು ಬಾಯೀಲಿ ||

ಧರ್ಮ ದುರ್ಯೋಧನಗ ಮರ್ಮ ಸೊಕ್ಕಿ

ಓಳಿತಾಗಿ ಹಿರಸ ಬಿದ್ದಿತ್ತು ಕಿಡಿ |

ಪರಮಾತ್ಮ ಆದ ಪಾಂಡವರ ಕಡಿ |

ಪೃಥಿವಿಭೂಭಾರ ಇಳಸೂನ ನಡಿ |

ನರ ನಾರಾಯಣ ಅವತಾರ ತೊಟ್ಟು

ಅರ್ಜುನ ಕೃಷ್ಣ ಇಬ್ಬರು ಕೂಡಿ | ಮಸಲತ ಮಾಡಿ ||

ಯುದ್ಧ ಮಾಡೂದನು ಸದ್ಯ ನೇಮಿಸಿ ತಾ

ಉದ್ಧ ತಂದು ರಣಗಂಬ ಹೂಡಿ |

ಆ ಭೀಷ್ಮ ಇದ್ದ ಬೆಂಕಿಯ ಕಿಡಿ |

ದಂಡ ತಯಾರಾಗಿ ಬಂತು ಎರಡು ಕಡಿ |

ರಣಗಂಬದ ಪೂಜಿ ಮಾಡಿ ಹಾಕಾರಿ

ಹೊಡೆದು ಹೇಳತಾನ ಖಡಾ ಮುಡಿ | ಹಿಡಿಲಿಲ್ಲ ಭಿಡಿ ||

(ಇಳುವು) ತಮ್ಮ ದಂಡಿನ ಕಡೀ ಮಾರ್ಯಾಗಿ ಹೊಡಿದ ಹಾಕಾರಿ |

ಹೇಳತಾನ ಒದರಿ ||

ಪಾಂಡವರ ಸಾರಥಿ ಅನುಕೂಲ ಆದಾ ಕೈವಾರಿ ತಾನೆ ಗಿರಿಧಾರಿ ||

ಜಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಆದ ಪಾಂಡವರಿಗಿಂತ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಹೇಳಿದಾ ಸಾರಿ ||

ಇಂದ ಬೇಕಾದ ಹೋಗಿರಿ ಭಡಡಡ

ಪಾಂಡವರ ರಡಿ ಹೊರಟ | ಹೊಂಟನೀವು ಹೊಂಟ |

ರಥೇರಿ ಹೊಡೆದ ಘಡದಡ

ದಂಡಿನೊಳಗೆ ಭಂಟ | ಭಂಟ ತಾನು ಭಂಟ ||

ಮೀಸಿ ಹುರಿಯ ಹಾಕಿ ಖಡದಡ

ಬಾಣ ಜಗ್ಗಿ ಬಿಟ್ಟ | ಬಿಟ್ಟ ತಾನು ಬಿಟ್ಟ ||

(ಏರು) ಪೈಲಿ ಪ್ರಥಮದಾಗ ಭೀಷ್ಮ ಲಡಾಯಿಗಿ |

ಸೈನ್ಯದೊಳಗೆ ಇದ್ದಂಗೆ ಹುಲಿ

ಬಾಣದ ಮಂಟಪ ಹಾಕಿದ್ದ ಬಲಿ |

ಸೂರ್ಯ ಮುಣಗಿದಾಂಗೆ ಬಿತ್ತು ಕತ್ತಲಿ |

ಪಾಂಡು ಪ್ರತಾಪದಾಗ ಆದ ಕೌತುಕಾ |

ಎಷ್ಟೆಂತ ನಾ ವರ್ಣಿಸಲಿ | ಒಂದು ಬಾಯೀಲಿ ||

ಖಾಜಾಭಾಯಿ

“ಬಡೇಸಾಬನಿಗೆ ನಾನು ಸರಿಗಟ್ಟಿ ಹಾಡುವವನಿರಲಿಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಆತನಿಗೆ ಜಯಪತ್ರ ಸದೃಶವಾದ ಮಯ್ಯುವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಅನ್ಯಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ಹಾಡಿಗೆ ನೀವು ಮೆಚ್ಚಿದರೆ ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಆದರೆ ‘ಅಹೇರಿ’ಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡಬೇಡಿರಿ”[1] ತರುಣ ಖಾಜಾಭಾಯಿಯು ಈ ಮಾತಿಗೆ ಹಲಸಂಗಿ ಜನರು ನಕ್ಕು ಇವನೆಂಥಾ ಹುಚ್ಚು ಪೋರ ಎಂದು ಅಂದು ಗೇಲಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ನಿಜ ಹೌದು, ಇದೇ ಪೋರ ಖಾಜಾಭಾಯಿ ಕನ್ನಡ ಲಾವಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅನರ್ಘ್ಯ ರತ್ನ, ಮೇರು ಕವಿಕಾರ, ಹಲಸಂಗಿಯ ಲಾವಣಿ ಪರಂಪರೆಗೆ ಗಟ್ಟಿತನ ತಂದುಕೊಟ್ಟಾತ.

ಈತ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಬಿಜಾಪೂರ ಜಿಲ್ಲೆ ಇಂಡಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹಲಸಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೮೪೭ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ. ಒಮ್ಮೆ ಸಂಗೂರಾಯಪ್ಪ, ಸಿದ್ದು-ಶಿವಲಿಂಗ ಎಂದು ಬದುರಾಗಿ ಹಾಡಲು ನಿಂತಾಗ ಹದಿನಾರರ ಚಿಗುರುಮೀಸೆಯ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಈ ಲಾವಣಿ ಹಾಡುಗಳು ಗುಂಗು ಹಿಡಿಸಿದವು ದಂಗುಬಡಿಸಿದವು.

ನೀರಾಟ ಜಕಣ್ಯರು ನಿಂತಾರ ನಿನ್ನಂಗ |

ಪೀತಾಂಬರ ಇಲ್ಲದಂಗೆ ಕೃಷ್ಣ ಹೋದ ಕಳ್ಳನಂಗ [2]

- ಸಂಗಣ್ಣ

ಬಿಸಿರತ್ತ, ಸುರುಳಿಗಡ್ಡ, ರಸಮುಖದ ರಸಿಕತೆ ಕಾಣುವ ಖಾಜಾಭಾಯಿ ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಜನರಲ್ಲಿಯೇ ಮಿಂಚುವ ಎದೆಕಟ್ಟು, ಆಕರ್ಷಕ ಅಂಬುಲ ಮೈ ಹೊಂದಿದವನಾಗಿದ್ದ. ಇವನ ಮುಖವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮೀಪದಿಂದ ಕಂಡ ಮಧುರಚೆನ್ನರು ರಸ್ಕಿನ್ ಮುಖಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಲಾವಣಿ ಮೇಲಿನ ಇವನ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಕವಿವರ್ಯ ಸಂಗಣ್ಣ ಆಗಲೆ ಗುರ್ತಿಸಿ ಕರೆದು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡ. ಹಾಡು ಕಲಿಸಿ ಡಪ್ಪು ಕೈಗಿಟ್ಟ. ಸಂಗೂರಾಯಪ್ಪನ ಮುದ್ದಿನ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಹಾಡಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸತೊಡಗಿದನು ಈ ಖಾಜಾಭಾಯಿ. ಇವನ ಏರುಧ್ವನಿಗೆ ಅವರ್ಯಾರು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಹಾಡಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಡಲು ಸುರು ಮಾಡಿದನು. ಮೊದಮೊದಲು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಖಾಜಾ ನಾಲ್ಕಾರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ತಾನೇ ಕವಿಗಾರನಾದನು. ಪೌರಾಣಿಕ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಲಾವಣಿಗಳು, ತತ್ವದ ಲಾವಣಿಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ತನ್ನ ಅದ್ಭುತ ಕಂಚಿನ ಕಂಠದಿಂದ ಹಾಡಿ ಹಲಸಂಗಿ ಸುತ್ತಲ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಪರಿಚಿತನಾದನು.

ನಿನ್ನ ಮೂಗ ಸಂಪಿಗೆ ತೆನಿ / ಮುತ್ತಿನ ಗೊನಿ /
ಕೋಗಿಲಂಗ ಧನಿ ಎಳಿಯ ಕಮಲ /
ಓಣಿ ಹಿಡಿದ ಹೊಂಟಿ ಕುಣಿದಂಗ ಗಂಡ ನವಿಲ /
ಮಂದಿ ದಂಗವರದ ನಿಂತ ನೋಡಿ ನಿನ್ನ ಮಜಲ /
ಖಾಜಾ (ಚಂದ್ರಣಿ)

ಹರುಷದಿಂದ ಲೋಬಾನ ಸುಡಸಿ /
ವಾದ್ಯವಾಲಗ ಸಂಬಾಳ ಬಾರಿಸಿ /
ಕಾಯಿಕಪ್ಪರ ನೈವೇದ್ಯ ತೋರಿಸಿ /
ಶಿರಬಾಗಿ ನಿಂತೆ ನಾ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ /
ಎನ್ನ ಮ್ಯಾಗ ಆಗಿರಿ ಖುಷಿ /
ಖಾಜಾ (ಪ್ರಾರ್ಥನೆ)

ಕಲಬುರ್ಗಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಹಂಪಿ ಹದರಿಯ ಪೀರಾ /
ಹುಲಜಂತಿ ಉಮರ್ಜಿ ಸೊಲ್ಲಾಪುರ ಸಿದ್ರಾಮೇಶ್ವರ /
ಇವರು ದೇವರೇ ಅಲ್ಲ, ಇವರು ಹಾರೂ ಮಾನೂ ಮನಸ್ಸಾರಾ /
ದುಡಕೊಂಡು ದುಡಕೊಂಡು ಇವರು ಆಗ್ಯಾರ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಶರಣರಾ /
ಖಾಜಾ (ನಿನ್ನ ಹೊರತು ದೇವರಿಲ್ಲ)

ಕುಂತ್ರ ನಿಂತ್ರ ಇವನ ಧ್ಯಾನ, ಜೀವಕಿಲ್ಲ ಸಮಾಧಾನ /
ನಿದ್ದಿಯಲ್ಲ ಕಣ್ಣೀಗಿ ಹಗಲಿರುಳ /
ಇವನ ಹಸ್ತನ್ ಸಿಸ್ತ ಮಾವಿನ ತರಳ್ /
ಮ್ಯಾಲ ಕಂದಲದ್ದಾರ್ಗಳ ಉಂಗರೊಪ್ಪ ಬೆರಳ್ /
ಖಾಜಾ (ಸಂಪಿಗೆ ತೆನಿಯಂತ ಹುಡುಗ)

ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ, ಫಿ.ಧೋಲಾ ಸಾಹೇಬ ಅವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ 'ಜೀವನ ಸಂಗೀತ' ಲಾವಣಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಾಲುಗಳ ಕಟ್ಟುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವನೊಬ್ಬ ನಿಜವಾದ ವರಕವಿ ಎಂದು ಮನಗಂಡು ಬಿಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆತನ ಚಿತ್ರಕ ಶಕ್ತಿ, ಚಿಕ್ಕಿತ್ನಕ ಬುದ್ಧಿ ಎಂತಹದಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಲಾವಣಿ ತುಣುಕುಗಳು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತವೆ.

ಖಾಜಾಭಾಯಿಯ ಗುರುಗಳಾದ ಸಂಗೂರಾಯಪ್ಪರಿಗೆ ವಯಸ್ಸಾಯಿತು. ಅವರು ಮರೆಯಾದರು. ಆದರೆ ಇವನ ಲೋಕಪ್ರಿಯತೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಆ ಕಾಲದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲಾವಣಿಕಾರರಾದ ಹದರಿಯ ಬಡೇಸಾ ಕ್ವಾರ್ಳಿಯ ರಾಮಚಂದ್ರ, ಬೈಚಿಬಾಳ ಸರ್ವೋತ್ತಮ, ಚಾಣಕೋಟಿಯ ನಭೀಶದ ಹೆಸರುಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಇವನ ಹೆಸರೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಜನಜನಿತವಾಯಿತು.[3] ಇವರೆಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಬಡೇಸಾಬ ಬಹಳ ಮಿಗಿಲಾದವನು. ಇವನ ಹಾಡುಗಳು ಇತರರಿಗೆ ಹೇಳಲು ಬಾರದಷ್ಟು ಉದ್ಭವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಬಡೇಸಾಬನ ಹಾಡಿಕೆಯೆಂದರೆ ಆಗ ನಾಡಿನ ತುಂಬೆಲ್ಲಾ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆ ಪಡೆದದ್ದಾಗಿತ್ತು.[4] ಅಂತಹ ಬಡೇಸಾಬ ಹಲಸಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಡು ಹೇಳಿ ಮುಯ್ಯಿ ಹೇಳುವಾಗ ಮುಯ್ಯಿಬಿಡಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಸವಾಲು ಹಾಕಿದ್ದ ಈ ಖಾಜಾಭಾಯಿ.

ಖಾಜಾಭಾಯಿಯು ಬಡೇಸಾಬನಿಗೆ ಬೆಂಬಿಡದೆ ಕಾಡತೊಡಗಿದ. ಹದರಿಯ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಡೇಸಾಬನ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆಯಲ್ಲ ಎರಡು ಸಲವಲ್ಲ. ಅವನ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ ಎಲ್ಲಿದೆ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹೋಗಿ ಡಪ್ಪು ಬಾರಿಸಿ ಸವಾಲ್ ಹಾಕಿ ರಿಂಗಣಿಸತೊಡಗಿದ. “ಬಡೇಸಾಬನು ನಾನು ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಏನಾದರೂ ನೆವಮಾಡಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಎಷ್ಟು ದಿನ ಹಾಡಿಕೆ ನಡೆಯುವುದೋ ನಡೆಯಲಿ ಕೊನೆಗೆ ಯಾರು ಸೋಲುವರೋ ಅವರು ಮುಂದೆ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಹಾಡಿಕೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಲಾಗದೆಂದು ಕಾಗದ ಬರೆದು ಕೊಡಬೇಕು” ಎಂದು ಖಾಜಾಭಾಯಿಯು ತೆಲ್ಲಣಿಯಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಸಾವಿರಾರು ಜನರ ಮಧ್ಯೆ ಕರಾರು ಮಾಡಿ ಹಾಡಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹರದೇಶಿ-ನಾಗೇಶಿ, ಕಲ್ಲೇ-ತುರಾ ಕತ್ತಲು-ಬೆಳಕುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ವಾದ-ಪ್ರತಿವಾದಗಳು ನಡೆದು ಇಲ್ಲಿ ಬಡೇಸಾಬನ ಹಾಡಿಕೆಯು ಕುಂಠಿತವಾಗುತ್ತದೆ. “ಇಂದಿನಿಂದ ನೀನೇ ಗುರು, ನಾನೇ ಶಿಷ್ಯ” ಎಂದು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ನುಡಿದು, ಇಂದಿನಿಂದ ಹಾಡಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟೆ ಎಂಬ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಡಪ್ಪನು ನೆಲಕ್ಕಿಡುತ್ತಾನೆ ಬಡೇಸಾಬ. ಮುಂದೆ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯ ಶಾಂತೇಶ್ವರ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಾರು ಹಾಡಿಕೆ ಮೇಳಗಳು ಸೇರಿದಾಗ ಪುನಃ ಖಾಜಾಭಾಯಿ ಬಡೇಸಾಬ ಸೇರುವ ಸಂದರ್ಭ ಬರುತ್ತದೆ. ಜನರು ಬಡೇಸಾಬನಿಗೆ ಹಾಡಲು ಕೇಳಿ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಬಡೇಸಾಬನು ಗುರುವಿನ ಅಪ್ಪಣೆ ಆದರೆ ಹಾಡುವೆನೆಂದು ಖಾಜಾಭಾಯಿಯು ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ಒಂದೆರಡು ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹಾಡುತ್ತಾನೆ. ನೊಂದು ಮತಿಗಿಟ್ಟವನಂತಾಗಿ, ತನ್ನ ಮೈಮೇಲಿನ ಅರಿವೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹರಿದುಕೊಂಡು ಸುಡುತ್ತಾನೆ. ಶಾವಿಯ ಕಪನಿಯ ಧರಿಸಿ ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿ ‘ಜೈ ಗುರುವೆ’ ಎಂದು ಬೈರಾಗಿಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಖಾಜಾಭಾಯಿಗೆ ಎನೋ ಒಂದು ಅಳುಕು ಹದರಿಯ ಬಡೇಸಾಬನಿಗೆ ಹಾಡಿಕೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಾನು ದುಡುಕಿದೆ ಎಂದು ಮನ ಆಗಾಗ ಕಲಕುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಲಚ್ಯಾಣ ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಖಾಜಾಭಾಯಿಯು ಹಾಡಿಕೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ರೊಟ್ಟಿ ಬಿಚ್ಚಿ ಉಟ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಬೈರಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇವರು ಅವನ್ಯಾರೋ ಎಂದುಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಅವನು ಬಂದವನೇ ಖಾಜಾಭಾಯಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ‘ಗುರುವೆ ಕೊನೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನನಗೆ ದರ್ಶನ ಕೊಟ್ಟೆ ! ಆನಂದವಾಯಿತು ! ಮಹಾದಾನಂದವಾಯಿತು. ಹೀಗೆಂದು ಆವೇಶದಿಂದ ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆಯ ಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ಖಾಜಾಭಾಯಿಗೆ ಬಡೇಸಾಬನ ಗುರುತು ಹತ್ತಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡು ಏನೋ ಬಡೇಸಾಬ ಇದೇನು ನಿನ್ ಆಟ? ನನಗಂತೂ ಒಂದು ತಿಳಿಯದು ಬಾ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಉಟ ಮಾಡು ಬಾ ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕವನಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹರ್ಷವಾಯಿತು. ಗುರುವಿನ ಪ್ರಸಾದ ಎಂದು ಉಟ ಮಾಡಿದನು. ಬಡೇಸಾಬನು ಆನಂದ! ಆನಂದ! ಎಂದು ಮಾತನಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು. ಖಾಜಾ ಉಗಿಬಂಡಿ ಏರಿ ಮುಂದಿನ ಉರಿಗೆ ಹಾಡಿಕೆಗೆ ಹೋದ. ನಾಲ್ಕೈಂಟು ದಿನ ಹಾಡಿಕೆ ಮುಗಿಸಿ ತಿರುಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಮುಸಲ್ಮಾನದೊಂದು ಹೊಸಗೋರಿಯು ಖಾಜಾಭಾಯಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಅದು ಬಡೇಸಾಬನದು ಎಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಖಾಜಾಭಾಯಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳ ಹತ್ತಿದನು. “ನನ್ನಲ್ಲೇನೂ ಅಂಥಾದ್ದು ಇದ್ದಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆತನು ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಪಡೆದುಕೊಂಡನು” ಎಂದು ಖಾಜಾಭಾಯಿ ಮನದಲ್ಲಿ ಅಂದುಕೊಂಡನು. ಖಾಜಾನಾ ಜೀವನವು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖಕರವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹಲಸಂಗಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಉರುಗಳ ದರ್ಗಾ ಗುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಪಟೇಲ ಧೋಲಾ ಸಾಹೇಬರು ಖಾಜಾಭಾಯಿಯನ್ನು ಹಲಸಂಗಿಗೆ ಕರೆಯಲು ಹೋದರೆ ಕೆಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅವರು ತಿರುಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ”[5]. ೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ಅವರು ತೀರಿಕೊಂಡರು ಎಂಬ ಸುದ್ದಿ ಮಾತ್ರ ಹಲಸಂಗಿಗೆ ತಲುಪಿತು. ಖಾಜಾಭಾಯಿಯ ಹಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ‘ಚಂದ್ರಣಿ’ಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಚಂದ್ರಣಿ

೧ನೇ ಚೌಕ

ಚಂದ್ರಣಿ ಚಂದನದ ಗೊಂಬಿ / ರತ್ನದ ಕಂಬಿ /

ಆದಿ ಜಗದಂಬಿಯಂಗ ಡೌಲ /

ನಿನ್ನ ಸರಿ ಈಗ ದೇವತೆರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ /

ಏನು ಬೇಡಿ ಬಂದೆ ಶಿವನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಅಮಲ /
ಮದವೇರಿಸಿ ಹೊಂಟಂಗ ಆನಿ ಜಾತ ಪದ್ಮಿನಿ /
ಪಟ್ಟದಾ ರಾಣಿ ಗಾದಿ ಮ್ಯಾಲ ||

ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಯ ತುಂಬಿದಾ ಹೊಳಿ / ಬಾಳಿಯ ಸುಳಿ /
ಚಂದ್ರನ ಕಳಿ ಕನರಯಿಲ್ಲ ||
ಆದಿ ವಿಷ್ಟು ಪಿಂಡ ಮಾಡಿದಾನ ತೆಗೆದ ಹೊಯ್ಲಾ /
ಬಿನ್ನಬ್ಯಾಸರಿಲ್ಲದೆ ತಿದ್ದಿ ಕೈ ಕಾಲ /
ಮಹೇಶ್ವರ ಜೀವದ ಧನಿ / ಬ್ರಹ್ಮ ಬರೆದ ಘಣಿ /
ಬೇಡಿ ಬಂದೆ ಜಾಣಿ ಸುಳ್ಳೇನಲ್ಲ ||

ನಿನ್ನ ಮೂಗ ಸಂಪೆಗೀ ತನಿ / ಮುತ್ತಿನ ಗೊನಿ /
ಕೋಗಿಲಂಗ ಧನಿ ಎಳಿಯ ಕಮಲ /
ಓಣಿ ಹಿಡಿದ ಹೊಂಟಿ ಕುಣಿದಂಗ ಗಂಡನವಿಲ /
ಮಂದಿ ದಂಗವರದ ನಿಂತ ನೋಡಿ ನಿನ್ನ ಮಜಲ /
ನಿನ್ನ ಒನಪ ನೋಡಿ ನಾ ಬೆರತ / ಮನಿಯ ಮಾರ ಮರತ /
ಹಾರಿತ ನನ್ನ ಸುರತ ಬಿದ್ದಂಗ ಸಿಡಿಲ ||

(ಇಳುವು) ಈ ಹೆಣ್ಣ ತೇಜಿಯ ಮರಿ / ಉಚ್ಚಿದಂಗ ವರಿ /
ಅಲ್ಲ ಇಕೆ ಸರಿ ಶಿವನ ಮನಿರಂಭಾ ||
ಉಟ್ಟ ಶಾಲಿ ಪಿತಾಂಬರ ಜರದ / ಕಣ್ಣ ನೋಡಿ ತೆರೆದ /
ಹೊರಟಿ ಮೂಗ ಮುರದ ಎಷ್ಟ ನಿನ್ನ ಜಂಬಾ ||

ನೀ ಹೆಣ್ಣ ರಾಧಿ ರುಕ್ಮಿಣಿ / ರತ್ನದಾ ಮಣಿ /
ಮಾವಿನ ಗೊನಿ ಉಚ್ಚಿದಂಗ ತುಂಬಾ /
(ಏರು) ತುಂಬ ಉಚ್ಚಿದಂಗ ಮೈನರದಿ / ಭಾರದಾಗ ದೊರದಿ
ಕೇಳ ನನ್ನ ವರದಿ ಮಾಡಿ ಖುಲ್ಲಾ /
ನಿನ್ನ ಕಂಡು ಮರತ ಮನಿಯಾರ ಜಿಂದಗಿ ಎಲ್ಲ /
ಏನು ಬೇಡಿ ಬಂದೆ ಶಿವನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಅಮಲ /
ಮದವೇರಿಸಿ ಹೊಂಟಂಗ ಆನಿ. ಜಾತ ಪದ್ಮಿನಿ
ಪಟ್ಟದಾ ರಾಣಿ ಗಾದಿ ಮ್ಯಾಲ ||

ನಿಂಗಪ್ಪ ಪೈರಾಟ

ನಿಂಗಪ್ಪ ಶಿವಪ್ಪ ಪೈರಾಟರವರು ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇಂಡಿ ತಾಲೂಕಿನ ಸಾಲೋಟಗಿಯವರು. ಇವರ ತಂದೆ ಶಿವಪ್ಪ, ತಾಯಿ ನೀಲಮ್ಮ. ೫.೮.೧೮೯೬ರಂದು ಸಾಲೋಟಗಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಜನಿಸಿದರು. ಇವರು ಹಡಪದ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಜ್ಜ-ಮುತ್ತಜ್ಜರ ಮೂರು ತಲೆಮಾರುಗಳಿಂದ ಲಾವಣಿ, ಗೀಗೀ, ಹರದೇಶಿ-ನಾಗೇಶಿ ಪದ ಹಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವರು. ಸಹಜವಾಗಿ ಅಜ್ಜನ

ಪ್ರಭಾವ, ಮನೆಯ ಪರಿಸರ, ತಂದೆ ಹಾಡುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಇವರನ್ನು ಲಾವಣಿ ಹಾಡುಗಳತ್ತ ವಾಲಿಸಿತು. ಒಮ್ಮೆ ಯಳಮೇಲಿ (ಆಲಮೇಲ) ಗಾಲಿಬ ಸಾಹೇಬನ ಉರುಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಲಾವಣಿ ಮೇಳಗಳು ಸೇರಿದವು. ಶಿವಪ್ಪನು ಈ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದನಾದರೂ ಅವನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಆರಾಮ ತಪ್ಪಿ ಹಾಡು ಹಾಡುವುದು ಬೇಡ ಉರಿಗೆ ಹೋಗೋಣ ಎಂದು ಅನುಮಾನಿಸತೊಡಗಿದ. ಆಗ ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಕೊಟ್ಟು ಡಪ್ಪು ಹಿಡಿದು ಲಾವಣಿ ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಯೇ ಬಿಟ್ಟ ನಿಂಗಪ್ಪ.

ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಬಂದ ಸಾಲೋಟಿಗಿ ಇಂದ ನಿಮ್ಮದು ವಾರ್ತೆ /

ಸಾರಥದ ಕೀರ್ತಿ /

ಮದಲ್ ಮಜಲಿಗಾಯಿತೋ ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮದು ಶರಣಾರತಿ /

ಯಳಮೇಲಿ ಜಾತ್ಯಾಗ ಆಗಿ ಕುಂತಿರೋ ಮೇಲ /

ಮಾಡತೀರಿ ಡೌಲ [6]

ಹೀಗೆ ಹಾಡು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಇಪ್ಪತ್ತರ ತರುಣ ನಿಂಗಪ್ಪ ನಂತರ ಡಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಸರಿದಿದ್ದೇ ಕಡಿಮೆ.

ಶಂಕರ ಗೌಡ ಬಿರಾದಾರ ಸಾ.ಪಡಗಾನೂರ ಇವರ ಜತೆ ಸೇರಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ೧೯೩೫ರಿಂದ ೪೦ರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಲಾವಣಿ ರಚಿಸಿ ಹಾಡಿದ್ದರು.[7] ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು, ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳು ಬಿಟ್ಟು ಬಹಳ ದಿನ ಗುಪ್ತವಾಗಿರಬೇಕಾದಾಗ ಇವರ ಮನೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸರಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ ಕಾರಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಈ ಹಾಡಿಕೆಯನ್ನೇ ಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಜನಪದ ಕಲೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಳಕಳಿ ಹೊಂದಿದ ಸ್ಥಳಿಯ ಶಿಕ್ಷಕ ಕಲ್ಲಣ್ಣ ಯಳಸಂಗಿ ಇವರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಸೌಲಭ್ಯ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡುವುದಲ್ಲದೇ ಇವರ ಕಲೆ ನಾಡಿನ ಮುಖ್ಯ ವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡರು.

ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿಕಾರರ ಪ್ರಭಾವ ಇವರ ಮೇಲಿದ್ದರೂ, ಬೀಬೀ ಇಂಗಳಗಿಯ ಗೀಗೀ ಮೇಳಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪರ ಲಾವಣಿ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಖ್ಯಾಲಿ, ಕಲ್ಪಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಿಂಗಪ್ಪ ಇತರರು ಬರೆದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಕವಿ ಗಿರಮಲ್ಲ, ಸಂಗುರಾಯಪ್ಪ, ಖಾಜಾಭಾಯಿ, ಯಳಮೇಲಿ ಭೀಮಬಸಯ್ಯ, ಗೋಪಾಲ ದುರದುಂಡಿ, ತುಕರಾಮರ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ.

ಒಮ್ಮೆ ಕಲಬುರ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ಹರದೇಶಿ-ನಾಗೇಶಿ ಮೇಳಗಳ ಸಮ್ಮೇಳನ ಏರ್ಪಾಡಾಗಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲಾ ಲಾವಣಿ ಗೀಗೀ ಮೇಳಗಳು ಬಂದು ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದವು. ಅವಾಗ ನಿಂಗಪ್ಪನ ಹಾಡಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನ ಬಂದಿತ್ತು[8] ಎಂದು ಶಿಕ್ಷಕ ಎಸ್.ವಿ. ನಾವಿ (ಸಿಂದಗಿ) ಅವರು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.[9] “ಶಿವನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ”, “ನೀರು ಶ್ರೇಷ್ಠ”, “ಬೆಳಕು ಶ್ರೇಷ್ಠ” ಈ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ನಿಂಗಪ್ಪ ಖೈರಾಟನ ಕಂಚಿನ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಕೇಳಲು ಇಂಡಿ, ಹೊರತಿ ಭಾಗದ ಜನ ಮುಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಹಾಡಿನ ಕರೆಗೆ ಮನಸೋತು ಬಸಯ್ಯ ಪರುತಯ್ಯ ಮರಪತಿ, ಶಿವಪ್ಪ ಹಾವಳಗಿ, ರೇವಣಸಿದ್ದಪ್ಪ ಕಂಬಾರ ಮತ್ತು ಕೇಶಪ್ಪ ಹಡಪದ ಇತರರು ಇವರಲ್ಲಿ ಗೀಗೀ ಪದಗಳ ಹಾಡು ಕಲಿತು ಸ್ವತಂತ್ರ ತಂಡ ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ಗೀಗೀ ಮೇಳದವರಾದರು.

ಸತ್ತರ ಸಾಯದಂಗ ಮಾಡಕೋರಿ ಜೀವ ಇರತಾ /

ಜೀವ ಇರತಾ ಮಾಡಕೋರಿ ಜನ್ಮ ಸ್ವಾರಥ /

ಜನ್ಮ ಕಲ್ಮ ಎಲ್ಲ ಆಳಕೋ ಬೇಕ ಪೂರ್ತ /

ಪೂರ್ತಿ ತಿಳಿಯಲಾಕ ಏನ ಪುಗಸಟ್ಟಿ ಬಂದಿಲ್ಲ ಅಗಟಿ-ವಿಗಟ ಅನುಭವವಾರ್ಥ /

ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಯುವ ಲೇಖಕರ ವೇದಿಕೆ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತೇಶ್ವರ ಕಾಲೇಜ್, ಇಂಡಿ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ೧೯೯೫ರಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಮೇಳ ನಡೆದಾಗ ಈ ಲಾವಣಿಕಾರ ಮೇಲಿನ ಹಾಡು ಹೇಳಿದ್ದ. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ವಯಸ್ಸು ೬೯ರ ಆಸು-ಪಾಸು.[10]

ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಕಾಡೆಮಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೪.೧೧.೧೯೭೮ರಂದು, ಊನೆಯ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ಮಡಿಕೇರಿ, ೨೮.೧೧.೧೯೮೧ರಂದು, ಎಸ್.ಕೆ.ಕರೀಂಖಾನ್ ಮತ್ತು ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ಹಿರಿತನದಲ್ಲಿ ಹಲಸಂಗಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ೨೭.೧೧.೧೯೮೧ ಜಾನಪದ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಾಪ್ರದರ್ಶನ ಹಾಗೂ ಸನ್ಮಾನ ಪಡೆದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಗಳಿವೆ.[11]

ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ೧೯೮೦ರ ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಈ ಕಲಾವಿದನಿಗೆ ನೀಡಿ, ತನ್ನ ಘನತೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇವರ ಶ್ರೀಮತಿಯವರಾದ ಗಂಗಾಬಾಯಿ ಖೈರಾಟರವರು ಹಳೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಕಸೂತಿ ಕಲೆಯಾದ 'ಕೌದಿ'ಯನ್ನು ಹೊಲೆದು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಜಾನಪದ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಆಗಾಗ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿರುವ ಹಾಡು "ತ್ರಿಕಾಲ ಹಾಡು" ಹಾಗೂ "ಶಿವನೇಶ್ರೇಷ್ಠ" ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಓದುಗರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ತ್ರಿಕಾಲ ಹಾಡು

ಅಳುದರಚ್ಚೆಕಿಲ್ಲ ನಗುದಕಿಚ್ಚೆಕಿಲ್ಲ ಸತ್ತ ಹುಟ್ಟುದರಾಗ ಏನ ಸುಖಾ ಇಲ್ಲಾ /
ಸುಖಕ ದುಃಖಾ ಇಲ್ಲ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಸುಖಾ ಇಲ್ಲ ಆಕ್ಕೊ ಬೆಳರೆ ಐತಿ ಇದರ ಗುರುಕೀಲಾ /
ಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಾ ||೧ ||

ಪದದ ಅರ್ಥ ಒಂದು ಪಲ್ಲಿನಾಗ ಹೇಳತಾರ ಬಲ್ಲವಗ ಬಿರಿ ಇಲ್ಲ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟ /
ಮಾಡುವ ಅಡಿ ನುಡಿಗಳು ಬರತಾವ ಮುಕ್ಕಟ್ಟ /
ತಮ್ಮಿಂದ ತಾವೆ ಕೂಡತಾವ ಅಜಕಟ್ಟಾ /
ಪಲ್ಲಿನ ಪದರ ಹರಿದು ಪದಾಮಾಡಿ ಪದಾ ಮಾಡಬೇಕ ಹದಾ ಇಳುತಾವರಿ
ರುಚಿಕಟ್ಟಾ / ಕವಿಗಳೇ ತಾ ||೨ ||

ಹೊಸ ಮಾತು ತೆಗಿದು ರಸಾ ತುಂಬಿದಂಗ ಹಸನ ಆದು ಕವಿಗಳು ಧೇಟ
ನೀ ಮಿಟುಕುವಂಗ ಹಾಡತೀವ ಧುಡುಕಿ ಇಟ್ಟಾ /
ತೋಡ ಇದ್ರ ಹಾಡ ಇದರ ತೋಡ ಇದ್ರ ಮಾಡ ಜಾಂಗ ಜಾಂಗುಟಿ ಬಡಿದಂಗ
ಭೋರಿಟ್ಟ ದನಿ ಆರ್ಭಟಾ ||ತ ||

ದುಡುಕಿ ದನಿ ತಗದ ಹಾಡ ಧಣ್ ಧಣ್ಣಾ / ಗಾಡಿ ರೂಪಾಯಿ ಭಾರಿಸಿದಂಗ ಛಣ್ ಛಣ್ಣಾ /
ಕೆನ್ನಿ ಮೇಲಿಗಿನ್ನ ಒಗದಂಗ ಖಣ್ ಖಣ್ಣಾ /
ಕೂಡುಪಲ್ಲ || ಕರದ ಕಾಗದ ಬರದ ವಿರುದ್ಧ ಮಾಡತೀವ ನಿಮ್ಮ ಗುಡಾ
ಸಾಲಿ ಹುಡುಗರಂತಾವ ಕವಿ ಮಾಡುದಕೇನ ಅರಿದಿಲ್ಲಾ ||

೧ನೇ ಚೌಕ

ಇದ್ದದ್ದ ವೈದದ್ದ ಹೋದದ್ದ ಮದಲಿಂದ ಮಾತಾಡತಾರ ಇವರು ಬರೆಬಾಯಿ |
ಸುಳ್ಳ ಮಾತಾಡಿ ಆಗತಾವ ಅಲ್ಲಭಾಯಿ | ನೀ ಹಾಡಕೆಂತ ನಾಡವಳಗ

ಆತ ಆವಾಯಿ ||

ಹನ್ನೊಂದು ತಾಸ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ತಾಸ ಉಳಿದೀತೆ ಸಾವಿಗಂಜಿದರೇನಾತ

ನೀ ನಿಂದ (ನಿನ್ನದು) ತಿಂತಿ ಖರೆ ನಿಂದ ಅಲ್ಲ ದೇಹಿ | ಕಿಸಬಾಯಿ |೧ |

ದೇಹದೊಳ ಇಂಥಾ ದೊಡ್ಡ ದೇವರೈತ ಗುಡ್ಡಾ ಇಳದ ನೋಡಬೇಕೆ ಬಾಗಶಾಯಿ

ಈ ಭಾಗದಾಣೆ ಇದ್ದಾರ ಬಸುವ ಲಿಂಗ ತಂದಿ ತಾಯಿ |

ನಾವು ದೀಪ ಧೂಪಕೊಟ್ಟ ಒಡೆದೇವ ಕವ್ವರ ಶಾಯಿ |

ಅವರ ಕಾಯಿದಿದ್ದರ ಇಲ್ಲರೆಪ್ಪಾ ನಮ್ಮ ಉಪಾಯಿ |

ದುಡುಕಿ: ಕಾಮದಿಂದ ಇಳದ ಬತ್ತ ಝರ್ ಝರ್‌ರರಾ | ಭಾವದಿಂದ ಇಳಿದ ಬಂತ ಬರವಣ

ಸಾವುದಾನಸಧ್ಧತಿ ಸರರಾ |

ಕೂಡುಪಲ್ಲ | ಒಸ್ತಿಲ ಸಿಸ್ತಲ ಒಳೆ ಮಸ್ತಿಲಿ ಇರುದೇನ ಜರೂರಾ

ತಮ್ಮ ಪಾಪಿನಲ್ಲಿ ತಾವು ಸತ್ತ ಹೋಗವರ ಸತ್ತ ಹುಟ್ಟುವದರಲ್ಲಿ

ಏನ ಸುಖಾ ಇಲ್ಲಾ

೨ನೇ ಚೌಕ

ಸತ್ತರ ಸಾಯದಂಗ ಮಾಡಕೋರಿ ಜೀವ ಇರತಾ |

ಜೀವ ಇರತಾ ಮಾಡಕೋರಿ ಜನ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥ |

ಜನ್ಮ ಕಲ್ಮ ಎಲ್ಲ ಆಳಕೋ ಬೇಕೆ ಪೂರ್ತ |

ಪೂರ್ತ ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಏನ ಪುಗಸಟ್ಟಿ ಬಂದಿಲ್ಲ ಅಗಟಿವಿಗಟ ಅನುಭವವಾರ್ಥ |

ತಿಳಿದ ಆತ್ಮ ಹಿತಾ ||೧ ||

ಓದಿಕೊಂಡ ತಿಳಿಬೇಕೆ ನಿನ್ನ ಒಳಗ ನಿನ್ನ ಧೇಯಾ |

ಜಲ್ಲಗಿಲ್ಲ ಅಂದಿಯೆಪ್ಪಾ ಜೀವ ಇರತಾ |

ಈ ಝಲ್ಲಿನೊಳಗ ಮರ್ತಿ ಮಹಾರಾಯಾ ಮಾಡಿ ಅನರ್ಥಾ ||

ಜಾತಿ ಹೊರ್ತಾಗಿ ನಿಂತಾ ದೊಡ್ಡ ಪಂಡಿತಾ ||೨ ||

ದುಡುಕಿ: ಘಟದವೊಳಗ ಘಗ್ಗರಿ ನುಡದಂಗ ಗಲಲಲಾ |

ಮನಾ ಬುದ್ಧಿ ಅಲ್ಲ ನಿಂದ ಅಲಲಲಾ |

ನೀರ ಚಲ್ಲಿದಂಗ ಪಲಲಾ |

ಕೂಡಪಲ್ಲ: ಅಲ್ಲಕ್ಕ ಗುರುವಿನ ಮೆಲ್ಲಕ್ಕ ಬಿಡುಬಿಡು ನಿನ್ನ ರಾಮಾಮಣಿ |

ಸುಳ್ಳೆ ಸುಂಟಿ ಮೆಣಸ ಮಾರಿದಂಗ ಕಿರಾಣಿ |

ಬಾಳಮಂದಿ ಹೇಳತಾರ ನಿನ್ನ ಗಾರಾಣಿ

ಯಂಕ ಅಣ್ಣಾರಾಮ ಹಿಂಗ ಹೇಳತಾರ ಅವರಿಗೈತಿ ಗುರುವಿನ ಬಲಾ

[1] ಈ ಪರಿಚಯವನ್ನು 'ಮಧುರ ಚೆನ್ನರ' ರಮ್ಯ ಜೀವನ ಲೇಖನದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶ ಆಧರಿಸಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ.

[2] ಜೀವನ ಸಂಗೀತ, ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ, ಪಿ. ಧೋಲಾ ಸಾಹೇಬ.

[3] ಬೀಬೀ ಇಳಗಳಿಗಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಗೀಗೀ ಪದಗಳು, ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್.ಕೋಟ್ಯಾಳ.

[4] ಪಟೇಲ ಧೋಲಾ ಸಾಹೇಬರು, ಡಾ.ಗುರುಲಿಂಗ ಕಾಪಸೆ.

[5] ಕಲ್ಲಣ್ಣ ಯಳಸಂಗಿ, ಜಾನಪದ ಕಲೆಗಳ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕರು ಹೇಳಿದ್ದು.

[6] ಎಸ್.ವಿ.ನಾವಿ. ಶಿಕ್ಷಕರು, ಸಿಂದಗಿ ಹೇಳಿದ್ದು.

[7] ಅದೇ

[8] ಡಾ.ಟಿ.ಎಸ್. ಕೊಟ್ಟಾಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಂಗ್ರಹ

[9] ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಿರೂಪಕ ಡಿ. ಜೋಸೆಫ್ ಆಗ ಬರೆದುಕೊಂಡದ್ದು. ಡೈರಿಯಲ್ಲಿ (೧೯೯೫)

[10] ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ದಾಖಲೆ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ ಫೋಟೋ ಇತ್ಯಾದಿ.

[11] ಹಲಸಂಗಿ ಹಾಡು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ, ಗುರುಲಿಂಗ ಕಾಪಸೆ.

ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿಕಾರರು (೨)

ಓಲೇಕಾರ ರಾಮಚಂದ್ರ

ಈತನ ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರು ರಾಮಚಂದ್ರ ಲಾಯಪ್ಪ ಓಲೇಕಾರ (ವಾಲೀಕಾರ) ಇಂಡಿ ತಾಲೂಕಿನ ಹಲಸಂಗಿ ಇವನ ಜನ್ಮ ಸ್ಥಳ. ಇವನು ಬದುಕಿದ ಅವಧಿ ಸುಮಾರು ೧೯೧೦ ರಿಂದ ೧೯೭೦ರವರೆಗೆ. ೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ಖಾಜಾಭಾಯಿ ತೀರಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಅವನ ರಚನೆಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಏರುಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಹಾಡಿ ಜೀವ ತುಂಬಿದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. 'ಜೀವನ ಸಂಗೀತ'ದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ಲಾವಣಿಗಳು ಮೂಲ ಕವಿಗಳಿಂದ ಪಡೆದವುಗಳಲ್ಲ. ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹಾಡುಗಾರರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಬಹಳಷ್ಟು ಲಾವಣಿಗಳು ಈ ಓಲೇಕಾರ ರಾಮಚಂದ್ರನಿಂದ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿ ಕವಿಗಳ ವಿಶೇಷತೆಯಂತೆ ಈ ಭಾಗದ ಹಾಡುಗಾರರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷತೆ ಇದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ರಾಮಚಂದ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಈತನು ಮೂಲ ಕವಿಗಳ ರಚನೆಗಳಿಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಬಾರದಂತೆ ಹಾಡಿ, ಆ ಕಾಲದ ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹಾಡುಗಾರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದನು. ಹಾಡಲು ನಿಂತರೆ ಇವನ ಆಕರ್ಷಕ ಧ್ವನಿ ಎಂಥವರನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಹಲಸಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆದಾಗ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಡಾ.ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ಬಂದಿದ್ದರಂತೆ.[1] ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಬಾಯಿಂದ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಆಲಿಸಿದ ಕಾರಂತರು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ಮರೆತರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಲಾವಣಿಯ ಲಾವಣ್ಯ, ಇಲ್ಲಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೆಚ್ಚಿ ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ತಮ್ಮ ಪುತ್ರರಿಗೂ ಕರೆಸಿ ಹಾಡಿಸಿ ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು. ಸದರಿ ಘಟನೆಯನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ "ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು" (ಪುಟ.ನಂ.೧೪೧) ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾಮಚಂದ್ರನ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು ಆ ದಿನ ಕಲೆತ ಹಿಂದೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಒಕ್ಕೂಟವು ನನ್ನ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಾಲ ಇತ್ತು. ನಾನು ಮುಂದೊಮ್ಮೆ ಅವನನ್ನು ನಮ್ಮೂರಿಗೂ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಹಾಡಿಸಿ ಕೇಳಿದ್ದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಅವನಿಂದ ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಯ ಹುಡುಗರಿಗೂ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುವ ಏರ್ಪಾಟು ಮಾಡಿದ್ದೆ" ಅವರ ಈ ನುಡಿಗಳು ರಾಮಚಂದ್ರನ ಅಗ್ಗಲಿಕೆ ಹಾಗೂ ಲಾವಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತವೆ. ರಾಮಚಂದ್ರನ ಜೊತೆಯಾಗಿ ಅವರ ಸಹೋದರ ಓಲೇಕಾರ ಮಾದಣ್ಣನು ಅಷ್ಟೇ ಸೊಗಸಾಗಿ ಲಾವಣಿ ಹಾಡಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದ. ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಪಟೇಲ ಧೋಲಾ ಸಾಹೇಬರೊಂದಿಗೆ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಡಾ.ಗುರುಲಿಂಗ ಕಾಪಸೆ ಅವರು "ಪಟೇಲ ಧೋಲಾ ಸಾಹೇಬ" ಎಂಬ ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.[2]

ಕನ್ನಡ ಮರಾಠಿ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಬಲ್ಲ ರಾಮಚಂದ್ರ ಅನಕ್ಷರಸ್ತನಾಗಿದ್ದ. ದುಸ್ಥಳಬಿದ್ದಾಗ ನಾಲ್ಕೈಂಟುವರ್ಷ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪುಣೆಗೆ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪುಣೆಯ ಗೋಲಟೆಕಡಿ, ನಿಗಡಿ, ವಿರಲ್‌ಚೌಕಗಳಲ್ಲಿ (ಕನ್ನಡಿಗರಿರುವ ಸ್ಥಳ) ಲಾವಣಿ ಹಾಡಿ ಅಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಖುಷಿಪಡಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಅವರಿಂದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರ

ಹಾಡಿಕೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ ಪುಣಾದಲ್ಲಿರುವ ಹಲಸಂಗಿಯ ಗಾಡಿವಡ್ಡರ ಗೋಪಾಲ (ಗುತ್ತಿಗೆದಾರ) ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ತುಂಬ ಆಹೇರಿ ಮಾಡಿದ್ದರೆಂದು[3] ಈಗ ಹಾಡಕಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಭೀಮಣ್ಣ ಲಾಯಪ್ಪ ತಳವಾರವರು ನೆನೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ರಾಮಚಂದ್ರ ಧ್ವನಿ ಏರಿಸಿ ಹಾಡಲು ನಿಂತರೆ ಹಲಸಂಗಿಯ ಮೈಲುದೂರದ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿಯ ನವಿಲುಗಳು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ಅವು ತಮ್ಮ ನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದ ದೃಶ್ಯ ಸರ್ವೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಇವನ ಧ್ವನಿ ಜನಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಸುತ್ತಲ ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೂ ಕೇಳಿಸಿ ಅವು ಚಿಲಿಪಿಲಿ ಗುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದವಂತೆ.

ಅಷ್ಟೊರ ಮಾತಿದು ನಿಷ್ಕೂರ ಹೇಳತಿನಿ /

ಬಿಟ್ಟೆಲ್ಲ ತುಂಬಿತು ಜಗವೆಲ್ಲ /

ಹೊಟ್ಟೆಯಂತ ವೈರಿ ಯಾವುದಿಲ್ಲ /

ರೊಟ್ಟಿಯಂತ ಮೈತರು ಇಲ್ಲ /

ಗೋಪಾಲ ದುರದುಂಡಿ

(ಅಷ್ಟೊರ ಮಾತಿದು)[4]

ಪಂಚಮಿ ಮುಂದ ಇರಬೈಗಾಗಿ / ಹಂಚಿಕೆ ಹಕತಾಳ /

ಸಂಜೀಗಿ ನಮ್ಮವರು ಬರತಾರೋ / ಏನು ಮಾಡತಾರೋ /

ಗೊಂಡ್ಯಾದ ಹಣಿಪಟ್ಟಿನ / ಹಂಡಹೋರಿ ನನಗಾಗಿ /

ಕೊಂಡಾರ ನಮ್ಮವರು ತರತಾರೋ / ಇಂದ ಬರತಾರೋ /

ನ್ಯಾಮಣ್ಣ (ನಾಗರ ಪಂಚಮಿ)[5]

ತೆರದಾಳ ಭಾಗದ ಈ ಲಾವಣಿಗಳು ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಕೆಲವೊಬ್ಬರ ನಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಲಿದಾಡಲು ಕಾರಣ ಬಹುಶಃ ರಾಮಚಂದ್ರನೇ ಇರಬೇಕು. ಹಲಸಂಗಿಯ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಗಡಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮರಾಠಿಯ ಸಂಪರ್ಕ ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಬಂದು, ಮರಾಠಿ ವೀರರಸ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಒಂದೆರಡು ಲಾವಣಿ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಆಗ ಹಾಡಿದ್ದನೆಂದು ಕಲ್ಲಣ್ಣ ಯಳಸಂಗಿಯವರು ನಾನು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಹೇಳಿದರು.[6] ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ದಾಖಲೆಗಳಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಉಹೆ ಎನ್ನುವ ರಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಾತನಾಡಿದರು.

ಖಾಜಾಭಾಯಿಯ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಬೆಳೆದ ರಾಮಚಂದ್ರ ಓಲೇಕಾರ ಅವನ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಅವನದೇ ಧ್ವನಿ ಎನ್ನುವಂತೆ ಹಾಡುವುದರ ಮುಖಾಂತರ ಮುಂದಿನ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ತಲುಪಿಸಿದ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ ಹಾಡುಗಾರನಾಗಿ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗುರ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ನಾಗರಪಂಚಮಿ ಅವನ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ಲಾವಣಿಯಾಗಿದೆ.

ನಾಗರ ಪಂಚಮಿ

೧ನೇ ಚೌಕ

ಪಂಚಮಿ ಮುಂದ ಇರಬೈಗಾಗಿ / ಹಂಚಿಕೆ ಹಕತಾಳ

ಸಂಜೀಗಿ ನಮ್ಮವರು ಬರತಾರೋ / ಏನು ಮಾಡತಾರೋ /

ಗೊಂಡ್ಯಾದ ಹಣಿಪಟ್ಟಿನ / ಹಂಡಹೋರಿ ನನಗಾಗಿ /

ಕೊಂಡಾರ ನಮ್ಮವರು ತರತಾರೋ / ಇಂದ ಬರತಾರೋ //

ನಾಗರ ಪಂಚಮಿ / ನಾಡೀಗಿ ದೊಡ್ಡದು /
ನಾಗೇಶಿಗ್ಗಾಲಾ ಎರೆಯುವುದು / ಒಂದೊತ್ತಿರುವುದು /
ಎಂದಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮವರು / ಮುಂದಾಗಿ ಬರೂದಿಲ್ಲ /
ಸಂಜೀಗಿ ನನ್ನ ಎರೆಯುವುದು / ಅಳು ಹುರಿಯುವುದು //

ಹಬ್ಬದ ದಿನ ಹರೆಹೊತ್ತಿಲೆ / ಜತ್ತಾಗಿ ಗೆಳತೇರು /
ಹೊತ್ತೇರಿ ನೀರಾ ತರುವುದು / ಭಾಳ ಮೆರೆಯುವುದು /
ಇಳಿಹೊತ್ತಿನ ಕಡದಿಂದ / ಗೆಳತೇರ ಕೂಡಿ ಹೋಗಿ
ಜೋಕಾಲಿ ಆಡಿ ಬಂದು ದಣಿಯುವುದು / ಭಾಳ ಉಣ್ಣುವುದು //

(ಇಳುವು) ಹಸರ ಡಪಳಾ / ಸೀರಿ ಪಪಳಾ ಜರಕಾಟೀ
ನಿತ್ತ ನಿಲಗಿ ತೀಡಿಕೆ ತುದಿಗಟ್ಟಿ //

ಮಗ್ಗಿ ತಗಿಸಿ / ಒಗಸಿದ ಕುಬಸ ಕರವತಕಾಟೀ
ಹಂಗೇ ಇಟ್ಟಿದಿನವ್ವ ಗಂಟಿನಾಗ ಕಟ್ಟಿ //

ಚಂದ ಚಂದ ಒಂದೇ ವಾರೀಗಿ ಗೆಳತೇರು ಹೊಸ ಧಾಟಿ
ಅದರಾಗೊಬ್ಬಾಕಿ ನನ್ನ ಸವತಿ ಖೊಟ್ಟಿ //

(ಏರು) ಜೋಟಿಯವರು ಗೆಳತೇರು / ನೋಡುವರು ನನ್ನ ದಾರಿ
ನಾನಾ ತರದ ಸೀರಿ ಉಡುವವರು / ನನ್ನ ಕರವವರು //

ಗೊಂಡ್ಯಾದ ಹಣಿಪಟ್ಟಿನ / ಹಂಡ ಹೋರಿ ನನಗಾಗಿ
ಕೊಂಡಾರ ನಮ್ಮವರ ತರತಾರೋ / ಇಂದ ಬರತಾರೋ //

ಗುಮ್ಮಟದ ಲಾಯಪ್ಪ

ಈತನ ಹೆಸರು ಲಾಯಪ್ಪ ತಳವಾರ. ಲಾಯಪ್ಪ ಮನಗೇನಿ ಮತ್ತು ಸತ್ಯವ್ವ ಮಗನಾಗಿ ೧೯೨೨-೧೯೨೩ ರಂದು ಹಲಸಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು. ಉರ ಹೊರಗೆ ಟೊಪನ್‌ಭಾಷಾನ ಮಜಾರ್‌ದ ಹತ್ತಿರ ಇವನ ಮನೆ ಇದೆ (ಅವರ ಹೊಲದಲ್ಲಿ). ಈ ಮಜಾರವು ಗೋಲಗುಮ್ಮಟದ ಹಾಗೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಗುಮ್ಮಟ ಹೊಂದಿದೆ. ಗುಮ್ಮಟ ಇರುವ ಮಜಾರ್‌ದಲ್ಲಿ ಈತ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಗುಮ್ಮಟದ ಲಾಯಪ್ಪ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಅದೇ ಹೆಸರು ಖಾಯಂ ಆಯಿತು. ಇವನು ಕನ್ನಡ ಜನೇ ತರಗತಿಯವರೆಗೆ ಓದಿದವನಾಗಿದ್ದ.

ಖಾಜಾಭಾಯಿಯ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯ[7] 'ಮೌಲಾ ರಾಮಚಂದ್ರ' (೧೯೦೨-೧೯೭೪) ಇದ್ದ ಆಗಾಗ ಲಾವಣಿ ಗೀಗೀಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಮೌಲಾ ಪಿಂಜಾರ (ತಾಂಬೊಳಿ) ಹಾಗೂ ರಾಮಚಂದ್ರ ವಾಲೀಕಾರ (ತಳವಾರ). ಈ ಇಬ್ಬರ ಸೇರಿ ಮೌಲಾ ರಾಮಚಂದ್ರ ವಾಲೀಕಾರ ಎಂಬ ಒಂದೇ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕೆಲವೇ ಹಾಡು ರಚಿಸಿದರು, ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದಲ್ಲಿ. ಲಾವಣಿ ಮೇಳ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಗುರ್ತಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ತಮ್ಮ 'ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು' ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ ಓಲೇಕಾರ ರಾಮಚಂದ್ರ ಈತನಲ್ಲ. ಈ ಮೌಲಾ ರಾಮಚಂದ್ರ ಗುಮ್ಮಟದ ಲಾಯಪ್ಪನಿಗೆ ಲಾವಣಿ ಕಲಿಸಿದ ಗುರುವಾಗಿದ್ದನು.

ಗುಮ್ಮಟದ ಲಾಯಪ್ಪ ಕವಿಗಾರ ಅಲ್ಲ. ಅವನು ಸಹ ಓಲೇಕಾರ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಹಾಗೆ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಸೊಗಸಾಗಿ ಪ್ರಾಸಬದ್ಧವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿಕಾರರ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ, ಬೀಬೀ ಇಂಗಲಿಗಿಯ ಹಸನನ ಹಾಡು, ಮರಗೂರ ಕಮಾಲನ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮೇಳದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನ ವೃತ್ತಿಯೇ ಲಾವಣಿ ಗೀ ಗೀ ಹಾಡುವುದಾಗಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ಇವನು ಹರದೇಶಿ ಪರವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸವಾಲು ಜವಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾ ಬಂದ. ಒಮ್ಮೆ ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬರಗಾಲ ಬಿದ್ದಾಗ ಪುಣೆ, ಕೊಲ್ಲಾಪುರಗಳಿಗೆ ದುಡಿಯಲು ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ದುಡಿತದೊಂದಿಗೆ ಲಾವಣಿಯನ್ನು ಹಾಡಿ ಹಣ ಪಡೆದು ನಮ್ಮನ್ನು ಸಾಕಿ ಬೆಳೆಸಿದ[8] ಎಂದು ಅವರ ಮಗ ಭೀಮಣ್ಣ ತಳವಾರ (ಗುಮ್ಮಟದ) ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮೌಲಾ ರಾಮಚಂದ್ರ ಹಲವಾರು ಜನರಿಗೆ ಈ ಹಾಡಿಕೆ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅವರ ಶಿಷ್ಯಂದಿರಲ್ಲಿ ಲಾಯಪ್ಪನದೇ ಹಿರಿಯ ಸ್ಥಾನ.

ಬೀಬೀ ಇಮಗಳಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಚಾಂದಕವಚೆ ನಬಿಸಾಬನಿಗೆ, ಈತನಿಗೆ ಆಗಾಗ ಈ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಏರ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಡಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಸಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ರಾತ್ರಿ ಮೂರು ಹಗಲು ಹಾಡಿಕೆ ನಡೆದಾಗ ಗುಮ್ಮಟದ ಲಾಯಪ್ಪನು ಹರದೇಶಿ ಪರವಾಗಿ ಹಾಡಿ ಗೆದ್ದಿದ್ದನಂತೆ[9] ಉರವರು ಆವಾಗ ಖುಷಿಗೊಂಡು ನೋಟಿನ ಹಾರ ಹಾಕಿದ್ದರು. ಸವಾಲ್ ಜವಾಬ್ ಹಾಡುವಾಗ ಒಳ್ಳೆಯ ಹಾಡನ್ನು ಹಾಡಿದರೆ ಜನ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಬಕ್ಷೀಸು ಎಂದು ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಲಾಯಪ್ಪ ತನ್ನ ಹಾಡಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಕೆಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತಾಪಿಸಿ ಬಂದನು. ತನ್ನ ಹರದೇಶಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಕೊಂಡು ಬಂದು ಅದನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸಲು ಯೋಜನೆ ಹಾಕಿದನು. ತರುಣರಿಗೆ ಕಲಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಮಗ ಭೀಮಣ್ಣನಿಗೆ ತನ್ನ ಸ್ಥಿರ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಆಸ್ತಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವಾಗ ಗೀಗೀ ಹಾಡಿನ ಸಂಪತ್ತು ಡೆಪ್ಪು, ತಾಳಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಇದನ್ನು ನಿನ್ನ ಆಸ್ತಿಯೇ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.[10] ಕನ್ನಡ ಲಾವಣಿ ಹಾಡುಗಳ ಕಣಜ ಇಂದು ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬರ ಬಾಯಿಗೆ ಹರಿದು ಬರುವಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಲಾವಣಿಕಾರರ ಶ್ರಮ ಇದೆ ಅಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಗುಮ್ಮಟದ ಲಾಯಪ್ಪನ ಹೆಸರು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಯಳಮೇಲಿಯ ಭೀಮ-ಬಸಯ್ಯ ರಚಿಸಿದ 'ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹಾಡು ಹೇಳೋದು ಖರೆ'[11]ಯನ್ನು ಲಾಯಪ್ಪ ತನ್ನ ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಬಹಳಷ್ಟು ವೇದಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಉರುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ೧೯೯೪ ತಾನು ಜೀವಿಸಿರುವವರೆಗೂ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ದಪ್ಪಾರದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಓದುಗರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಹಾಡನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿ ಮುದ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹೇಳೋದು ಖರೆ

ಸೂತ್ರದಾರ ಬಂದು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡತೀನಿ ಪವಿತ್ರ ಮಾಡು ಪರಮಾತ್ಮ ಖರೆ /
ಮಿತ್ರ ಕೇಳೊ ನನ್ನ ಹತ್ರ ಬಾರೊ ಇನ್ನ ಉತ್ರ ಸಭಾದಾಗ ಹೇಳೊದು ಖರೆ ||
ತ್ರೀ ಭುವನದಾಗ ತ್ರಿಶೂಲ ಎರಡು ತ್ರಿಪೂರ ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದ್ದು ಖರೆ /
ತ್ರಿದಳ ಪತ್ರ ತ್ರೀಮೂರ್ತಿ ತ್ರಿಕಾಲ ಪೂಜಾ ಆಗುದು ಖರೆ ||೨ ||

ಕಚ್ಚಾ ಕವಿಯಲ್ಲಾ ಮುಚ್ಚಿ ಇಡುದಿಲ್ಲಾ ಬಿಚ್ಚಿ ಸಭಾದಾಗ ಹೇಳೊದು ಖರೆ /
ಅಚ್ಚಾ ಉಚ್ಚಾ ಮಾಡತಾವ ಉಚ್ಚಿ ಹಾದ್ಯಾಗ್ಲಿಯ್ಯತಾವ ಲುಚ್ಚಾ ಹೆಂಗಸರ
ಮಾತಲ್ಲೊ ಖರೆ ||೩ ||

ಚ್ಯಾಲ: ಸರಸ್ವತಿ ಕತಂತರ ಹೇಳತಿನಿ ಜರಾ ಕೇಳು /
ನಾಲಿಗಿ ಮಾಡಿ ಎರಡು ಹೋಳು ||೪ ||

ಪಾಪಂಬುದು ಕೆಟ್ಟ ಆದ ಕೇಳಾಕ ನಿವಳು /
ಆ ನಿವಳದಲ್ಲಿ ಆಗ್ಯಾದ ಕೇಳ ಇನ್ನ ಹೋಳು ||೧ ||

ಏರು: ಮಂತ್ರ ಅಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಯಂತ್ರವಿಲ್ಲದ ಅಂತರಲೆ ಸೂರ್ಯತಿರುಗುದು ಖರೆ ||

೧ನೇ ಚೌಕ

ಎಂಟು ಅವತಾರಕ ಕೃಷ್ಣ ಹುಟ್ಟಿದಾ ಯಶೋಧನ ಬಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದು ಖರೇ
ತಂದಿ ತಾಯಿ ಬಂಧಿಖಾನೆ ಬಿದ್ದು ಆ ಮಾವ ಕಂಸನ ಕೊಂದದ್ದು ಖರೆ ||೧ ||

ಬೆಲ್ಲಾಳನ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಚಂಗಳೆದ್ದ ತಾನು ಕೈಲಾಸಕ ಹೋಗಿದ್ದು ಖರೆ /
ಬೇಡಿದ ಶಿವನಿಗೆ ನೀಡಿದಂದರ ತೊಗಲಬವಲಿ ಮಾಡಿದ್ದು ಖರೆ ||೨ ||

ಆ ಐರಾವಣ ಮಹಿರಾವಣ ಗುಡಾ ಆಗ ಲಡಾಯಿ ಮಾಡಿದ್ದು ಖರೆ /
ಹುಲಿಯಂಥ ಗಂಡನ ಹೊಡಿಸಿ ನಿಲದೇವಿ ಬಲ್ಲಿದ ರಾಮಗ ಕೂಡಿದ್ದು ಖರೆ ||೨ ||

ಚಾಲ: ಗೌತಮನ ಶಾಪಕ ಅಹಿಲ್ಯಾದೇವಿ ಕಲ್ಲ ಆದಾಳು /
ರಾಮನ ಪಾದದಿಂದ ಉದ್ಧಾರಾಗಿ ಎದ್ದಾಳು ||೧ ||
ಮಂಡಿ ಬಿಟ್ಟು ತಿರುಗುವ ಹೆಂಗಸರಾಗಿ ಬಾಳ ಬಂತು ಗೋಳು
ಹೇಳತೀನಿ ನಾನು ಸರಳು ||೨ ||

ಏರು : ಸುರರೊಳಗ ಅರ್ಜುನಗ ರಂಭಾ ಮನಸ ಮಾಡಿದ್ದು ಖರೆ ||

೨ನೇ ಚೌಕ

ದುವಾಸ ಮುನಿ ಒಬ್ಬ ದೂರ ತಪಾ ಮಾಡುತ ಕುಂತಿದ್ದು ಖರೆ /
ಗುಂಗನೇರಿ ಅವಗ ಭಂಗ ಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಂಗರಂಡಿ ಕುಣದಿದ್ದು ಖರೆ ||೧ ||
ನಾಚ ಮಾಡಿ ಅವನ ಮೆಚ್ಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಂಗ ರಂಭಾ ಕುಣದಿದ್ದು ಖರೇ
ಕೋಪ ಬಂದು ಮುನಿ ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟಿದಾ ಪಾಪದೊಳಗ ರಂಭಾ ಆಗಿದ್ದು ಖರೆ ||೨ ||

ಚಾಲ : ಋಷಿಶಾಪ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಹುಸಿ ಹೋಗೂದಿಲ್ಲಾ ಪೂರಾ /
ಹೊತ್ತಮುಳಗಿ ಗುಡ್ಡ ಗಂವಾರಾ ||೧ ||

ಉಶ್ವಾಪ ಬೇಡತಾಳ ಹಲಬಿ ನಾನಾಪ್ರಕಾರಾ /
ಮೂರುವರಿ ವಜ್ರ ಯಾವಾಗ ಕುಡಾಂವ ಶಾಹಿರಾ ||೨ ||

ಇದು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳ್ಯಾಕ ಮಜಕೂರಾ /
ರಹಿವಾಸ ಯಳಮೇಲಿ ಭೀಮಬಸಯ್ಯ ಮಾಡಿದ ಕವಿಗಾರಾ ||
ಏರು : ಧಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರಿಯಾಗ ತಾವು ಪುತ್ರ ಬಸಯ್ಯ ಹೇಳಿದ್ದು ಖರೆ /

ಮಲಕಾರಿ ಕಟ್ಟಿಮನಿ

ಇವನ ಹೆಸರು ಮಲಕಾರಿ ಕಟ್ಟಿಮನಿ. ತೀರ್ಥಪ್ಪ ಶರಣವ್ವರ ಮಗನಾಗಿ ಮಲಕಾರಿಯು ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಹಲಸಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು. ಈತನು ಸಮಗಾರ ಜಾತಿಯವನಾಗಿದ್ದ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಡುಬಡತನವಿತ್ತು. ತನಗೆ ೧೨ ವರ್ಷವಾದಾಗ 'ಮರಗೂರ ಕಮಾಲ'ನ ಹತ್ತಿರ ಜೀತಕ್ಕೆ ನಿಂತನು.

ಮರಗೂರ ಕಮಾಲನೂ ಒಬ್ಬ ಲಾವಣಿ ಹಾಡುಗಾರನಾಗಿದ್ದನು (ಸುಮಾರು ೧೮೯೫-೧೯೮೦). ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಅನೇಕ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಈತ ಹಾಡಿ ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿದವನಾಗಿದ್ದ. ಈತನು ಸ್ವತಃ ಕವಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮನೆಕಡೆಯಿಂದ ತೋಟ ಸಾಕಷ್ಟು ಜಮೀನು ಹೊಂದಿದ್ದ. ಹಾಡಿಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಆನಂದ ಮತ್ತು ಹವ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಆಗಾಗ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಇವನ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಜೀತಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಮಲಕಾರಿಯ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಗುರ್ತಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಹಾಡು ಕಂಠಪಾಠ ಮಾಡಿಸಿದ ಗುರುವಾದನು. ಕಮಾಲನು ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಲಾವಣಿ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಮಲಕಾರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಧಾರೆ ಎರೆದನು. ಈ ಸಂಬಂಧವು 'ಒಡೆಯ ಅಥವಾ ಆಳುಮಗ' ಅಂತರವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ಇಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಬಾಂಧವ್ಯ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ದಲಿತನಾದ ಮಲಕಾರಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಅಂದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಗೌರವ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ಊರ ಹಿರಿಯರು, ಮುಖಂಡರು ಇವನನ್ನು ಸಮಾನ ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಲಕಾರಿ ಕಟ್ಟಿಮನಿ ಅನಕ್ಷರಸ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ ಜ್ಞಾಪಕಶಕ್ತಿ, ಹಾಡಿನ ಏರು-ಇಳುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಧ್ವನಿ ಸಡಿಲಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ತಕ್ಷಣ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದನು.

ಹಾಡು ಕಲಿಸಲು ಕಮಾಲ, ಹಾಡು ಕಲಿಯಲು ಮಲಕಾರಿ ತೋಟದ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ರೈತಾಪಿ ಕೆಲಸ ಮರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು[12] ಎಂದು ಮಲಕಾರಿಯ ಸಹೋದರ ತುಕಾರಾಂ ತೀರ್ಥಪ್ಪ ಕಟ್ಟಿಮನಿ ನಿವೃತ್ತ ಶಿಕ್ಷಕರು, ಸೊಲ್ಲಾಪುರ ನೆನೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.[13] "ನಮ್ಮ ಮಲಕಾರಿದು ಎಂಥಾ ದನಿರಿಸ...ಸಾಹೇಬ್! ಅವಾ ನಮ್ಮ ಜಾತ್ಯಾಗ ಹುಟ್ಟಿದ ತಪ್ಪಾ. ಕಮಾಲ್ ಹಾಡಾ ಹಾಡಾಕ ನಿಂತ್ರ... ಅವುನೌನ ಗಳಿಗ್ಯಾಗ ಗುಂಪ್ಪಂದಿ ಸೇರಬೇಕು. ಹಾಸ... ಹಾಂಸ... ಗಸ.... ಥಣ್ ಅಂತ ಟಪ್ಪ ಬಡಿದ್ರ, ಮಲಕಾರಿ ಹಾಡಕಿ ಚಾಲು ಅದು ನೋಡ್ಡಿ"[14] ಅಂತ ಜನಾ ಮಾತಾಡತಿದ್ರು. ಈತ ಮರಗೂರ ಕಮಾಲ, ಖಾಜಾಭಾಯಿ, ಸಂಗೂರಾಯಪ್ಪ, ಸಿದ್ದು -ಶಿವಲಿಂಗ ಅಲ್ಲದೆ ತೇರದಾಳ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿಕಾರರಾದ ನಾನಾಸಾಹೇಬ ಗೋಪಾಳ ದುರದಂಡಿ ಅವರೆಲ್ಲರ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಹಾಡಿನ ಕಲೆ ಕರಗತವಾದ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾದ ಕುಟುಂಬ ಯೋಜನೆ, ನಿರಕ್ಷರತೆ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಚಡಚಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಹಾಡು ರಚಿಸಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಹಿತಿ ಇಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಮಲಕಾರಿಯು ಹಲಸಂಗಿ ಊರು ಬಿಟ್ಟು ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಹಾಡಲು ಬೇರೆ ಊರುಗಳಿಗೆ ಹೋದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ಒಂದು ಸಲ ಈತ ತನ್ನ ಸ್ವಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಲಗಳ ಗಿಡಗಳ ಕೆಳಗೆ ಹಾಡುತ್ತ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನನಾಗುತ್ತಿದ್ದ.

ಸಣ್ಣವನಿದ್ದಾಗ ಜೀತದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಂಟಿದ ಈ ಲಾವಣಿ ಹಾಡಿನ ಗುಂಗು ಇವನಿಗೆ ಬಹಳ ದಿನ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾಂತ್ರ ಪಡೆದ ನಂತರ ದೇಶದ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬದಲಾಯಿತು. ಆಗ ಇವನ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿದ್ದ ಗೌಡರಿರುವ ಹಲಸಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಇವನ ಹಾಡಿಗೆ ನೈತಿಕ ಬೆಂಬಲ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಇವನು ಮೇಳ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಡಬೇಕೆಂದರೆ ಜೊತೆಗಾರರ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಯಿತು. ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಇವನು ವಯಸ್ಸು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದ ವೈರಾಗ್ಯ ನಿಷ್ಕಾಳಜಿ ಮಲಕಾರಿಗೆ ಬಂದು, ಬರಬರುತ್ತಾ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬದುಕ ನಡೆಸತೊಡಗಿದ. ತನ್ನ ಜೀವನದ ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಲಾವಣಿ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಬದಿಗಿಟ್ಟು ಭಜನೆ ಹಾಗೂ ಹಂತಿ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತ ೧೯೯೯ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ತೀರಿಕೊಂಡನು.

ಮಲಕಾರಿ ಕಟ್ಟಿಮನಿ ಹಾಡುವ, ಗೋಪಾಳ ದುರದಂಡಿ ಬರೆದ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಹಾಡೊಂದು ಲಭ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಅದು ಅಪೂರ್ಣವಿದೆ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ತಲೆಬರಹ ಇಲ್ಲ. ವಿಷಯ ಗ್ರಹಿಸಿ "ಅಗಣಿತ ಮಾತು" ಎಂದು ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಗಣಿತ ಮಾತು

ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೆ ತೀರುದಿಲ್ಲ ತಂಗಿ ತೀರಿಸಿ ಪಾರಾಗಿಲ್ಲ ಯಾವಾ /
ಅಗಣಿತ ಮಾತೊಯ್ಯು ಗಣಿತಗುಟ್ಟಿದರ ಆಗ ಬಲ್ಲಿರಿ ಅನುಭವಾ ||೧ ||

ಅನುಭವಾ ಅನ್ನುದು ಹ್ಯಾಂಗ ಇರತತಿ ಅದರ ಕೂನ ಹೇಳಬೇಕು ಎಲ್ಲಾ /
ಎಲ್ಲಾ ಎಲ್ಲಾ ಈಗ ಅಲ್ಲಾ ಒಬ್ಬನೆ ಸಂಬನ್ಹೊರ್ತ ಮತ್ಯಾರಿಲ್ಲಾ ||೨ ||

ಐತಿ ಇಲ್ಲಾ ಇಲ್ಲ ಅನುದರೊಳಗ ಆತ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯೊಳಗದು ಎಲ್ಲಾ /
ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ನಾ ಹುಡುಕಿ ನೋಡಿದನೊ ಅಲ್ಲೆನ ನಮ್ಮ ಗುರುಬರಲಾ ||೩ ||

ಚ್ಯಾಲ: ಬಲವಂತ ಬೈಲ ರೂಪಾ /
ರೂಪ ಕಣ್ಣಾಗ ಹಚ್ಯಾದ ದೀಪಾ /
ಈ ಮಾತ ಹಿಡಿಯೊ ನೀ ನೆಪ್ಪಾ /
ಸುಳ್ಳೆ ದಿನಾಗಳಿಯಬ್ಯಾಡವ್ವ || ೧

ಏರು: ಅಷ್ಟು ಹೇಳಿದ ಮಾತ ನೆಪ್ಪಿನ್ಯಾಗ ಇಟಗೊಂಡು ಹಾಲಿಗ್ಗಾಕಿ ತನುಭಾವ ||

೧ನೇ ಚೌಕ

ಕವಿಯ ಮಾಡಬೇಕು ಗೂಟ ಜಡದಂಗ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕೊ ಜನಕೆಲ್ಲಾ /
ಜನನವೊಳಗ ಅವ ಜ್ಯಾಣನಾದರ ಜನರಗೊಡವಿ ಅವಗೇನಿಲ್ಲಾ ||೧ ||

ಇಲ್ಲದ ಸುಖ ವಿಪರೀತ ತೋರುತ ಇಲ್ಲದಂಗ ಆದಿತ ಮದಲಾ /
ತೆಳಗ ಮ್ಯಾಗ ಒಳಗ ಹೊರಗ ನೋಡಿದರ ನೀ ಇಲ್ಲ ಭಾಗಾ ಯಾವಾಡ್ತಿದಿಲ್ಲಾ ||೨ ||

ಚ್ಯಾಲ: ನೀ ನಿರಾಳ ನಿಜ ಹೌದಲ್ಲ /
ನಿನ್ನೊಳಗ ಹುಟ್ಟಿತು ಜಗವೆಲ್ಲಾ ||೧ ||

ಈ ಜಗಕ ಭಾಗ (ಭಗಾ) ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲಾ /
ಭಂಗ ಜಗಜ್ಯಾತಿ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲಾ ||೨ ||

ಏರಾ: ತಿಳಿಲಿಕ್ಕಾಗಿ ನಿ ತಿರತಿರಗಿ ಬರ್ತಿ ಮಾಯಾಜೀವಕ ಮರಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತವ್ವಾ /

೨ನೇ ಚೌಕ

ಹಾಡ ಹಾಡ ಅಂತಿರಿ ನೀವು ಯಲ್ಲರು ನನ್ನ ಹಾಡಿನ ಮ್ಯಾಲ ನಿಮ್ಮದಿನ್ನ ದ್ಯಾಸ ವಿರಲಿ
ದ್ಯಾಸದಿಂದ ಮತ್ತು ನಿದಾನದಿಂದ ಆತ್ಮಾಗ ಆರುವಿರಲಿ ||೧ ||

ಇರಲಿ ಅಲ್ಲ ಕ್ಯಾರು ಇಟಗೊಳುದಿಲ್ಲ ತಂಗಿ ಗಟ್ಟಿಮನಸಬೇಕು ನಿನ್ನ ಬಲ್ಲಿ /
ಸತ್ತ ಸತ್ತ ಹುಟ್ಟಿದವ ಅತ್ತಾತ್ತಾ ಬಾರದಂಗಾ ಆತ ಇರಲಿ ಸ್ವಾಮಿ ನಿಮ್ಮ ಪಾದ ಬದಿಲಿ ||೨ ||

ಚ್ಯಾಲ: ನೀ ನಿರಾಳ ನಿಜಗುಣ ಮೂರ್ತಿ
ನೀ ಮಾಡಿದಲ್ಲೆ ಆಗ್ಯತಿ ಮೂರ್ತಿ ||೧ ||

ನೀ ನೆನಸಿದವರ ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಇರತಿ /
ಸೈ ಸದ್ಗುರು ಸಲಹಿದ ಸಾರಥಿ ||೨ ||

ಗೋಪಾಳ ದುರದುಂಡಿ ಯಂಕಣವರ ಧರತಿ / ಕವಿ ಮಾಡಿ ಇಟ್ಟಾರ ಭರತಿ ||೩ ||

[1] ಪಟೇಲ ಧೋಲಾ ಸಾಹೇಬ, ಡಾ.ಗುರುಲಿಂಗ ಕಾಪನೆ.

[2] ಭೀಮಣ್ಣ ತಾಯಪ್ಪ ತಳವಾರ ಹೇಳಿದ್ದು.

[3] ಜೀವನ ಸಂಗೀತ, ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ, ಪಿ.ಧೋಲಾ ಸಾಹೇಬ.

[4] ಅದೇ

[5] ಕಲ್ಲಣ್ಣ ಎಳಸಂಗಿ (ಸಾಲೋಟಗಿ) ಹೇಳಿದ್ದು.

[6] ಭೀಮಪ್ಪ ಗುಮ್ಮಟದ ಗೀಗೀ ಪದಗಾರ ಹೇಳಿದ್ದು

[7] ಅದೇ

[8] ಡಾ.ಬಿ.ಎಸ್. ಕೋಟ್ಯಾಳ ಮೌಖಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದು

[9] ಮಹಾದೇವ ಶ.ಹಂಜಗಿ (ಭೀಮಣ್ಣನ ಸಹ ಕಲಾವಿದ ಹೇಳಿದ್ದು)

[10] ಭೀಮ-ಬಸಯ್ಯ ರಚಿಸಿದ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ನನ್ನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿದೆ.

[11] ತುಕಾರಾಂ, ತೀರ್ಥಪ್ಪ ಕಟ್ಟಿಮನಿ, ನಿವೃತ್ತ ಶಿಕ್ಷಕರು, ೭೫ ವರ್ಷ ಹೇಳಿದ್ದು.

[12] ಯಲ್ಲಪ್ಪ ಶರಣಪ್ಪ ಕಟ್ಟಿಮನಿ, ಸದ್ಯ ಭಜನಾ ಹಾಡುಗಾರ ಹಲಸಂಗಿ, ೬೦ ವರ್ಷ

[13] ತುಕಾರಾಂ ಕಟ್ಟಿಮನಿ ಅವರ ಹಳೇ ಡೈರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು, ನನ್ನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿದೆ.

[14] ಮಸಬಿನಾಳ ಗ್ರಾಮದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಸಮರ ಶಕಂಕರ ಬೈಚಬಾಳ, ಕೌಜಲಗಿ ಹಣಮಂತರಾಯರು ಈ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರ ವಿರುದ್ಧ ಗಾಂಧಿ ಟೊಪಿಗಿ ಹಾಕಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾಗಿದ್ದರು.

ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿಕಾರರು (೪)

ಭೀಮಣ್ಣ ತಳವಾರ

ಈತನ ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರು ಭೀಮಣ್ಣ ಲಾಯಪ್ಪ ತಳವಾರ. ಭೀಮಣ್ಣ ಗುಮ್ಮಟದವನೆಂದೂ ಸಹ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅನಕ್ಷರಸ್ತನಾಗಿದ್ದು ೧೯೩೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತಾಯಿ ರಕಮಾಬಾಯಿ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಬೆಳೆಸಿದ್ದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿ ಹಾಡುಗಳ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿ ಈಗ ಹಲಸಂಗಿ ಊರ ಹೊರಗಿರುವ ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕದಾದ ಹಳೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ತಂದೆ ಲಾಯಪ್ಪ ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹಾಡುಗಾರನಾಗಿದ್ದನು. ಅಪ್ಪನ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯೇ ಇವನಿಗೆ ಬಳುವಳಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಈಗ ಅದು ಬದುಕಿನ ಕೊನೆಯ ಅಂಚಿಗೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆ.

ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದ ಹಾಡುಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ, ಬೀಬೀ ಇಂಗಳಿಗೆ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಾಡುಗಳು, ತೇರದಾಳ ಭಾಗದ ಲಾವಣಿಕಾರರ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಸಹ ಹರದೇಶಿ-ನಾಗೇಶಿ ಯಾವ ಪಕ್ಷ ಪಂಗಡ ಇಲ್ಲದೆ ಹಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇವನದು ಸದ್ಯ ಒಂದು ಹಾಡಿಕೆಯ ಮೇಳವು ಇದೆ. ಅದೂ ಕೂಡಾ ಕೊನೆಯ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿದೆ. ಈ ಮೇಳದಲ್ಲಿ ಮಹಾದೇವ ಹಂಜಗಿ (ಸೂರ) ನ್ಯಾಮದೇವ ತುಕಾರಾಮ ಅಂಜುಟಗಿ (ಹಿಮ್ಮೇಳ ತಾಳ) ಇದ್ದಾರೆ. ಹಿಮ್ಮೇಳದವರು ಆಗಾಗ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಅಪ್ಪಾಶ್ಯಾ ದೊ. ಸುಣಗಾರ, ಸೋಮಣ್ಣಲಕ್ಷ್ಮಣ ಏಳಿಗೆ ಇವರು ಸಹ ಈ ಮೇಳದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮುಖ್ಯ ಹಾಡುಗಾರನಾದ ಈ ಭೀಮಣ್ಣನು ಸುಮಾರು ೮೦ ವರ್ಷದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ೨ ವರ್ಷವಾಯಿತು ಹಾಡುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಯಾವಾಗಲಾದರೊಮ್ಮೆ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಾಗ ಹಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಶಕ್ತಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ ಕಣ್ಣು ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕೈಗಳು ನಡುಗುತ್ತವೆ. ಬ್ರಿಟಿಷರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಅಧಿಕಾರಶಾಯಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಆಂದೋಲನ ರೂಪುಗೊಂಡು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಇವರಪ್ಪ ಲಾವಣಿ ಹಾಡಿದ್ದನ್ನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಈತ ನೆನೆಸಿಕೊಂಡ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಅಪ್ಪನ ಸಂಗಡ ಡಪ್ಪು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದನಂತೆ. ನೀನು ಹಾಡುವುದಕ್ಕೂ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ ಹಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಏನು ವ್ಯತ್ಯಾಸ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದಾಗ ನಮ್ಮಪ್ಪ ಮದಲ್ ಪಟಗಾ, ಕಸಿ ಅಂಗಿ ಹಾಕೊಂಡು ಹಾಡಿದ್ದ. ಆಮ್ಯಾಲ ಪಟಗಾ ಹೋಗಿ ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿಗಿ, ನೆಹರು ಅಂಗಿ, ಕೈಯಾಗ ಡಪ್ಪು ಹಿಡಕೊಂಡು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿಗಿ ಚಳುವಳಿ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮಪ್ಪ ಹಾಡಿದ ನೆನಪು ನನಗಿನ್ನು ಪಸಂದಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದೆ.

[1]ಈಜಾಪುರ ಹತ್ಯಾಕ ಡೋಣಿಸಾಲಿನ ಯಾವದಹಳ್ಳಾಗೆ ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿಗಿ ಹಾಕೊಳ್ಳು ಚಳುವಳಿ ಬಗ್ಗೆ ನೆನೆಸಿಕೊಂಡ.... ಉರು ಅವನ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಮೋಟರ್‌ಬಂದು ಹಿಂದಕ ಬಿದ್ದವು ಜಟಗಾ /

ಚಳುವಳಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಟೋಪಿಗಿ ಬಂದು ಮೂಲಿಗಿ ಬಿದ್ದವು ಪಟಗಾ ||2||

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ಟೋಪಿಗಿ ಚಳುವಳಿ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಾಕ್ಷಣ ಆವೇಶಗೊಂಡು ದುಃಖ ಉಮ್ಮಳಿಸಿದಂತಾಗಿ ನಿರಾಶೆಯಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟ.... ಮುಖ ಅಲುಗಾಡಿಸಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಮೌನವಾದ.... ನಂತರ ಅದೆಲ್ಲಾ ಹಳೆಯ ಕಥೆ ಎಂದು ಮುಖ ಮೇಲೆತ್ತಿ ನನ್ನ ನೋಡಿದ.

ಮಂಜಪ್ಪ ಮಾರುದ್ರ ತಿಪ್ಪಣ್ಣ ಶಿವರುದ್ರರು |

ಗಂಡಗ ಬರುಗೋಳು ಮಸಿಮಾಳ ಉರವರು ||

ಹಂಡರ ಸಂಗ ಹೆಂಡಿಯ ತಿನಸ್ಸಾರಿವರು |

ಚೆಂಡಿಡಿದು ದುಡ್ಡಾರ ಅಂಗ್ರೇಜಿ ಕುಲದವರ ||3||

ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಾನು ಭೀಮಣ್ಣನ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಎಮ್ಮೆ ಮೇಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ. “ನನಗೆ ಶಕ್ತಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಬಡತನವಿದೆ. ನೀವು ಮಾಶಾಸನ ಮಾಡಿಸಿ ಕೊಡಿರಿ” ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ಅಂಗಲಾಚಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯಲು ಯಾವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಂದು ಅಪ್ಪನೊಂದಿಗೆ ಡಪ್ಪು ಹಿಡಿದು ಲಾವಣಿ ಹಾಡಿ ದೇಶದ ಜನರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದ ಈ ಕಲಾವಿದ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಅಂಗಲಾಚಿ ಸಹಾಯ ಕೇಳುತ್ತಿರುವುದು ನೋಡಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ನನ್ನ ಮನ ಕಲುಕಿತು.

ಹಾಡಕಿ ಮಾಡುವ ಸಾಮಾನುಗಳ ಚೀಲದ ಒಳಗೆ ಹಳೆಯ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಹಾಡುವ ನಾಲ್ಕಾರು ಅಪ್ರಕಟಿತ ಗೀಗೀ ಹಾಡುಗಳು ಲಭ್ಯವಾದವು. ಅದರಲ್ಲಿ ರಾಮಚಂದ್ರ (ಬಹುಶಃ ಹಲಸಂಗಿಯ ಮೌಲಾ ರಾಮಚಂದ್ರ ಇರಬಹುದು) ಬರದಿದ್ದೆನೆನ್ನಲಾದ ಹಾಡೊಂದನ್ನು ಓದುಗರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಿಂಧುಬಲ್ಲಾಳ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಿಂಧುಬಲ್ಲಾಳನ ಕಥೆ

ಸಿವರದ್ದ ಸಿವಧ್ಯಾನ ವೈಶಾತ ಮನಮೇಲೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಾಡುದು ಫಲವೇನಾ /
ಕಾಸ್ಮೀರ ಕೇಳ ನೀನು ವಂದಿನಾ /
ಪತಿವ್ರತಾ ಮಹಿಮಾ ಕೇಳ ಇಟ್ಟ ಧ್ಯಾನಾ /
ಲಕ್ಷ ಚೇರ್ಯಾಅಂಸಿ ಜಲ್ಮ ಮಾಡಿದವನ ಉಪಗಾರ ಮರಿಬ್ಯಾಡ ಮಾಯಿ ನೀನ //
ಕಳಿ ಕರ್ಮವನಾ //೧ //

ಹೆಂಗಸರ ಜಾತಿಗೆ ಮಳಕಾಲ ತೆಳಗ ಬುದ್ಧಿ ಇದಕ ಇರುದಿಲ್ಲಾ ವಿಚ್ಚಾರಾ /
ತಿಳಿಲಾರ್ದೆ ಮಾಡತಾವ ಹಾದರಾ /
ಗಾದಿಮಾತ ಹೇಳತಾರ ಹಿರಿಯರಾ /
ಕುತ್ತಾಡುವ ಗಂಡಸನ ನೋಡಿ ನಿಲಗಿ ವದುವತಾರು ನಾಚಿಕೆಲ್ಲಾ ಮನಸಿಗೆ ಪೂರಾ /
ಕೇಳಿರಿ ಜರಾ //೨ //

ಪರಗಂಡಸನ ಕಾಲಾಗ ಮಕ್ಕಳನಕೊಂದು ಕೆಡಸಿ ಕುಂತಾವ ತಮ್ಮ ಮನಿಮಾಗಾ /
ನರ್ಕದ ಸಂಗ ಇವರು ವಂಶ ಪರಂಪರಾ /
ಹಾರಿಕಾಸಿ ಜಡುವತಾರ ಯಾಮಕಿಂಕರಾ /
ಪರ ಪುರುಷನ ಕೂಡ ಭೋಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಾಶ ಆಗುವದು ಶರೀರಾ /
ಹೊಲಸ ನೇದ್ದಾರಾ //೩ //

ಚ್ಯಾಲ: ಮುಂದ ಪಾಪ ಚೇಕಸಿ ಮಾಡುವ ದೇವರಾ /
ನರ್ಕಕುಂಡ ಬೀಳತಾವ ಹೆಂಗಸರಾ //೧ //
ತಿಳಿದಷ್ಟು ಹೇಳತಿನಿ ಕೇಳಿಸಿ ಹಿರಿಯರಾ /
ಮುತ್ತಕಳಕೊಂಡು ಹುಡಕ್ಕಾರ ಸಮದುರಾ //೨ //

ಏರು: ಗಂಡದೇವರಾ ಗಂಡ ಬಂಗಾರಾ ಗಂಡನ ಹೊರ್ತದೇವರೇ ಇಲ್ಲಾ ಪುನಾ /
ಅವನದಿಂದ ಆಗುವೈನ ಕಾಲ ಹರಣಾ /
ತ್ರೀಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನಗ ಮೋಕ್ಷವನ್ನಾ //

೧ನೇ ಚೌಕ

ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಸಿವಾ ಇಳದ ಬಂದನು ಜಂಗಮ ರೂಪ ತೊಟ್ಟ ಗುರು ಗಾಥಾ /
ಸಿಂಧುಬಲ್ಲಾಳನ ಮನಿಗಿ ಬಂದಾ ಬೇಕಂತಾ /
ಅವರ ಭಕ್ತಿ ನೋಡ ಬೇಕಂತಾನ ನೆತಾ /
ಸಿಂಧು ಬಲ್ಲಾಳಗ ಗುರ್ತು ಹತ್ತಾತು ಕರಕೊಂಡು ವೈವಾಕ ಉಡಿಸು ತಾ /
ಸಿವ ಹೋದನಗ ತಾ //೧ //

ಸಿಂಧುಬಲ್ಲಾಳರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದಿದ್ದಿಲ್ಲಾ ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರ ದಾನಿ ವಿಪರೀತಾ /
ದಿನಂಪ್ರತಿ ಮಾಡತಿದ್ದಾ ಮೂರು ಹೊತ್ತಾ
ಮನಸ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿವ ಬಂದನು ಜಂಗಮಾಗಿ ಕಾವಿಯ ಹೊತ್ತ
ನಮ್ಮ ಜಗನ್ನಾಥ ||೨ ||

ಭಿಕ್ಷ ನೀಡಂತ ಸ್ವಾಮಿ ಕೇಳತಾನು ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತ ವಸ್ತ್ರಾ /
ಏನ ಬೇಡತಿ ಬೇಡಿಸ್ವಾಮಿ ಇವತ್ತಾ /
ಬೇಡಿದ್ದು ಕೊಡತೀನಿ ಕಡಮಿಲ್ಲ ಮಾತಾ /
ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿನ ಭಿಕ್ಷಾ ನೀಡಿ ನೀನು ಮಂಚದಮ್ಯಾಲೆ ಮಲಗುವೆ ತುರ್ತಾ
ಕೇಳ್ಯಾಕೊ ಮಾತಾ |೩ |

ಚಾಲ: ಸಿಂಧುಬಲ್ಲಾಳನ್ನಾ ಕರದ ವೈಯ್ಯ ಕೂಡಶ್ಯಾನ ಸಿಂಹಾಸನ ಮ್ಯಾಲ /
ವಚನಕೊಟ್ಟ ಬಿದ್ದಾನ ಪಾದ ಮ್ಯಾಲ ||೧ ||

ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಗೋಳ್ಯಾನ ಭೂಪಾಲಾ /
ಸ್ವಾಮಿಗಿ ಕರಕೋರ ಮಂಚಕ ಖುಸಿಯಾಲಾ ||೨ ||

ಪತಿಯಾಜ್ಞಾ ಮೀರಿ ಸತಿ ನಡಿಯಲಿಲ್ಲಾ ಶ್ರಿಂಗಾರಾಗಿದಾಳೆ ಆ ದಿನಾ
ಮಾದಿಗದ ಮೋಹನಾ /
ಅವರ ಮನಸ ನೋಡತಾನ ಭಗವಾನಾ ||

೨ನೇ ಚೌಕ

ಸಿಂಧುಬಲ್ಲಾಳ ಭಕ್ತಿ ಭಾವ ನೋಡಿ ಹರುಷವಾಯಿತು ಸ್ವಾಮಿ ಮನದಾಗ /
ಸತಿಪತಿ ಮನಾ ನೋಡಿದ ಆಗ /
ಯಳ್ಳಷ್ಟು ಕುಂದ ಇಲ್ಲ ಆತ್ಮದಾಗ /
ನಾಲ್ಕು ಮೂಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಸಮಯ ಹಚ್ಚಿದಾರು ಕೈಹಿಡಿದು ಕರದಾಳೆ, ಆಗ /
ಮಂಚದಮ್ಯಾಗ ||೧ ||

ಕಂದನಾಗಿ ಮಲಿ ಉಂಬುತ ಮಲಗ್ಯಾನು ಹನ್ನೆರಡ ರಾತ್ರಿ ಬೈಗು ಬೆಳಗ /
ಗಾಬ್ಯಾಗಿ ನಿಂತಾಳೊ ರಾಣಿ ಆಗಾ /
ಜಲ್ಮಪವಿತ್ರ ಮಾಡಿದನು ಸ್ವಾಮಿ ನಮ್ಮಗ /
ಹೊತ್ತುಹೊಂಟ ಮೂರ ತಾನ ಆಯಿತು ಸಿಂಧುಬಲ್ಲಾಳ ಬಂದಾನ ಒಳಗ ನೋಡ್ಯಾನ
ಆಗ ||

ಸೋಜಿಗಾಗಿ ತನ್ನ ಮಡದಿನ ಕೇಳತಾನ ಜಂಗಮೆಲ್ಲಿ ಹೋದ ಹೇಳಬೇಗ /
ಅವನ ಮುಖಾ ತೋರಿಸ ನಮ್ಮಗ /
ಬಾಳ ಚಿಂತಿಯಾಗಿ ಕುಂತೇನ ಈಗ /

ಜಂಗಮ್ನುಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿ ಸಿವಾ ಇಳದು ಬಂದಾನು ರಾತ್ರಿ ತೋರಿದಾ ನನಗೀಗ /
ಕಂದನಾದ ಮಗ್ಗಲದಾಗ ||೩ ||

ಚ್ಯಾಲ: ಸ್ವಾಮಿ ಹಿಗ್ಗಿ ಮಲಗಿದಾನ ರೀಕಾ /
ಮಲಿ ಕುಡಿಯ ತಾನ ಬೇಶಾಕ ||೧ ||

ರಾಜ ಹರುಷವಾದನ ಮನಕಾ /
ಸಿವ ಬಂದ ಮೋಕ್ಷ ಕೊಟ್ಟ ಬೇಶಾಕ ||೨ ||

ಏರ: ಗುರು ಭೀಮನಿಲ್ಲ ನೀ ಭೀಮಾನಿದ್ದಿ ಗುರುವಿನ ಹಿಡಿದ ನಡಿಕಡಿ ತಾನಾ /
ಜಲ್ಮ ಸಾರ್ಥಕ ಮಾಡಿಕೊರೊ ಮೋಕ್ಷವನ್ನಾ /
ತಿಳವಳಿಕೆ ಹೇಳತಾನ ರಾಮಚಂದ್ರ ಆಜ್ಞನಾ ||

ಹಲಸಂಗಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೨೦ ಜನ ಲಾವಣಿ ಕವಿಗಳು ಹಾಡುಗಾರರು ನನ್ನ ಮಾಹಿತಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ೮ ಜನರ ಸವಿವರ ಲಭ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಮಾಹಿತಿ ಲಭ್ಯವಾಗದ ಲಾವಣಿಕವಿ ಹಾಡುಗಾರರ ವಿವರವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಹೆಸರು	ಊರು	ಬದುಕಿದ ಅವಧಿ (ಅಂದಾಜು)
ಮೌಲಾ ಪಿಂಜಾರ	ಹಿಂಗಣಿ	೧೮೮೦-೧೯೬೫
ಕಲೀಪಲಕ್ಷಣ	ಖ್ಯಾಡಗಿ	೧೮೮೮-೧೯೬೦
ಮರಗೂರ ಕಮಾಲ	ಮರಗೂರ	೧೮೯೫-೧೯೪೦
ಅಣ್ಣಾರಾವ್ ಪಾಟೀಲ	ಅಗರಖೇಡ	೧೮೯೭-೧೯೬೭
ಸಂಖದ ಬಸಯ್ಯ	ಹೋಳಿಸಂಖ	೧೯೦೦-೧೯೭೦
ಮೌಲಾ ರಾಮಚಂದ್ರ	ಹಲಸಂಗಿ	೧೯೦೨-೧೯೭೪
ಮೈಲಾರಿ ಗುಡ್ಡ (ಗುಡ್ಡೆ)	ಸಾತಪೂರ	೧೯೦೫-೧೯೯೧
ಹಣಮಂತ ಸಿಂಧೆ	ಚಡಚಣ	೧೯೦೮-೧೯೭೦
ಓಲೇಕಾರ ಮಾದಣ್ಣ	ಹಲಸಂಗಿ	೧೯೧೨-೧೯೭೨
ಬಸಯ್ಯ ಮರಪತಿ	ಸಾಲೋಟಗಿ	೧೯೨೨-೧೯೯೩

ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಹೇಳಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಹಿರಿಯರ ಬಾಯಿಂದ ಬಂದ ಮಾಹಿತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಅವರು ಬದುಕಿದ ಅವಧಿಯನ್ನು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ವಿವರ ಬರೆದ ಲಾವಣಿಕಾರರ ಸಂಪರ್ಕ ಈ ಲಾವಣಿಕಾರರಿಗೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಅವರವರ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಬಂಧುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಗುರ್ತಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1] ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಹೋರಾಟ ಮತ್ತು ಲಾವಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಬಸವರಾಜ ಮಲಶೆಟ್ಟಿ.

[2] ಹಂಗಿನ್ಯಾಗ ಇರಬ್ಯಾಡ್ರಿ ಇಂಗ್ಲೀಷರ್ನ್ ಓಡಸಿ, ಶಂಕರ ಬೈಚವಾಳ (ಲೇಖನ)

[3] ರಾಮಚಂದ್ರ ಬರೆದ ಅವಕಟಿತ ಹಾಡು ನನ್ನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿದೆ.